

UNIVERZITET SINGIDUNUM

Departman za posleddiplomske studije

**POSLOVNA EKONOMIJA
MASTER STUDIJSKI PROGRAM**

MASTER RAD

**RAČUNOVODSTVENE POLITIKE, PROMENE RAČUNOVODSTVENIH
PROCENA I GREŠKE U FUNKCIJI OBLIKOVANJA FINANSIJSKOG
POLOŽAJA I USPEŠNOSTI KOMPANIJA**

MENTOR:

Prof.dr Goranka Knežević

KANDIDAT:

Miloš Pešić

Br. Indeksa 400539/2012

Beograd, 2014.godina

SADRŽAJ

UVOD.....	4
Predmet istraživanja.....	8
Ciljevi istraživanja.....	8
Metode istraživanja	9
Hipoteza.....	10
RAČUNOVODSTVENE POLITIKE	12
Definisanje	12
Izbor i primena računovodstvenih politika	14
Promene računovodstvenih politika	16
Obelodanjivanja u vezi sa promenama računovodstvenih politika	18
Analiza računovodstvenih politika stalne imovine – Nekretnine, postrojenja i oprema	19
Analiza računovodstvenih politika stalne imovine – Zalihe.....	28
Analiza računovodstvenih politika stalne imovine – Nematerijalna sredstva.....	31
PROMENE RAČUNOVODSTVENIH PROCENA	34
Definisanje	34
Korisni vek trajanja nekretnina, postrojenja i opreme.....	35
Nematerijalna ulaganja	36
Umanjenje vrednosti imovine	37
Ispravka vrednosti potraživanja.....	37
Ispravka vrednosti zastarelih zaliha i zaliha sa usporenim obrtom.....	38
Sudski sporovi.....	38
Odložena poreska sredstva	39
Bankarske procene	39

RAČUNOVODSTVENE GREŠKE I POSTUPCI ISPRAVKE GREŠAKA	43
Definisanje	43
Postupci ispravke greške i ograničenja	45
Obelodanjivanja u vezi sa materijalno značajnim greškama iz prethodnih izveštajnih perioda	48
STUDIJSKO ISTRAŽIVAČKI RAD	49
Računovodstvene politike i procene konditorskih kompanija	50
Računovodstvene politike i procene telekomunikacionih kompanija	56
Računovodstvene politike i procene građevinskih kompanija	63
ZAKLJUČAK	66
LITERATURA	70
Knjige	70
Časopisi i zbornici radova	71
Internet izvori	71

UVOD

Računovodstvo, kao podfunkcija funkcije upravljanja preduzećem, predstavlja najvažniji deo informacionog sistema preduzeća jer ono obezbeđuje računsku osnovu za donošenje odluka. Računovodstvo prikuplja podatke, klasifikuje i obrađuje iste. Podaci koji su predmet računovodstva nalaze se u finansijskim izveštajima kompanije.

Računovodstvo obuhvata:

1. Knjigovodstvo sa bilansom,
2. Obračun troškova i rezultata
3. Računovodstveno planiranje
4. Računovodstveni nadzor¹

Kao što je već rečeno, finansijski izveštaji su mesto gde treba tražiti relevantne podatke o finansijskom položaju preduzeća. Oni predstavljaju najvažniji izvor informacija koje su potrebne menadžeru u donošenju odluka. Upravo je zbog toga, ispravnost, tačnost i kvalitet finansijskih izveštaja od velikog značaja za njihove korisnike.

Korisnici računovodstvenih informacija iz finansijskih izveštaja se mogu podeliti u interne (vlasnici kapitala, organi upravljanja i rukovođenja, stručne službe u preduzeću, zaposleni i dr.) i eksterne (država i njeni organi, banke – kao kreditori preduzeća, ostali poverioci – dobavljači, statistički zavodi, privredne komore, potencijalni investitori, političari, šira društvena zajednica i dr.). Kompanije veoma zavise od svojih stejkohledra. Oni, kao i analitičari na berzi, uvek očekuju da dobiju ka budućnosti orjentisane podatke o performansama kompanije, a to su pouzdani podaci.

Finansijski izveštaji se uglavnom pojavljuju u obliku obrazaca u kojima se na sistemski način iskazuje učinak računovodstvene obrade podataka, pri čemu predstavlja, uzet kao celina i/ili u obliku pojedinih grupa svojih pozicija računovodstvenu informaciju, dok su njegove pojedinačne pozicije, obično, računovodstveni podatak.²

¹ Škarić-Jovanović K., (2007) *Finansijsko računovodstvo*, str 5, Beograd.

² Petrović Z., (2009) *Računovodstvo*, str 22, Beograd.

Prema važećem Zakonu o računovodstvu i reviziji, počevši od 2010 godine poslove prijema, kontrole i registracije, obrade i objavljivanja finansijskih izveštaja, kao i poslova boniteta obavlja Agencija za privredne registre u kojoj je uspostavljen Registar finansijskih izveštaja i podataka o bonitetu pravnih lica i preduzetnika. Registar finansijskih izveštaja i podataka o bonitetu pravnih lica i preduzetnika je centralna, javna, elektronska baza podataka iz finansijskih izveštaja i podataka o bonitetu pravnih lica i preduzetnika, na osnovu kojih se sagledavaju rezultati poslovanja i finansijski položaj pravnih lica i preduzetnika, kao i privredna kretanja u Republici Srbiji. U registru se vode dve međusobno povezane baze podataka – baza finansijskih izveštaja i baza podataka o bonitetu.³

Set finansijskih izveštaja čine pet finansijskih izveštaja, i to su:

1. Bilans stanja
2. Bilans uspeha
3. Izveštaj o promenama na kapitalu
4. Izveštaj o tokovima gotovine
5. Napomene

Da bi se obezbedio potreban kvalitet finansijskih izveštaja i da bi se zaštitili interesi grupa korisnika, prilikom planiranja, pripreme i prezentovanja finansijskih izveštaja moraju se poštovati određeni zakonski okviri: Zakon o računovodstvu i reviziji i odgovarajuća podzakonska akta; profesionalna regulativa (IFAC-ov Etički kodeks za profesionalne računovođe); Međunarodni računovodstveni standardi; Međunarodni standardi finansijskog izveštavanja; Međunarodni standardi revizije; standardi kvaliteta; obrazovni standardi; nacionalni standardi: standardi za sticanje profesionalnih zvanja i za računovodstveni softver.⁴

Primenom Međunarodnih računovodstvenih standarda i Međunarodnih standarda finansijskog izveštavanja dolazi se do jednoobraznosti finansijskih izveštaja svih privrednih subjekata uz težnju da se obezbedi uporedivost finansijskih izveštaja kako

³ Preuzeto sa sajta: <http://www.mojknjigovodja.rs/apr-registar-finansijski-izvestaji-i-bonitet> 1.12.2014

⁴ Stojanović R., (2005), *MRS 8 Računovodstvene politike, promene računovodstvenih procena i greške*, Računovodstvo, br. 5-6, str7, Beograd.

između različitih perioda izveštavanja jednog privrednog subjekta, tako i uporedivost između različitih privrednih subjekata. Takođe, njihova primena doprinosi lakšem donošenju poslovnih odluka.

Međunarodni računovodstveni standardi su osnova za izbor i primenu računovodstvenih politika jednog preduzeća. Oni definišu da: "Rukovodstvo odabira i primenjuje računovodstvene politike privrednog društva tako da finansijski izveštaji budu usaglašeni sa svim zahtevima svakog primenjenog MRS/MSFI, kao i sa Tumačenjima Stalnog komiteta za tumačenja."⁵

Kompanija mora računovodstvene politike, računovodstvene procene i greške iz predhodnog perioda da primenjuje, donosi i usaglasi sa Međunarodnim računovodstvenim standardima. Standard koji se odnosi na ovu temu i na kome će se rad i bazirati je Međunarodni računovodstveni standard 8 – *Računovodstvene politike, promene računovodstvenih procena i greške*. Ovaj standard se u kratkim crtama bavi izborom i primenom računovodstvenih politika, doslednosti u korišćenju istih, promenama računovodstvenih politika, primenom promenljivih računovodstvenih politika, obelodanjivanjima u vezi sa navedenim ili promenjenim računovodstvenim politikama, retroaktivnom primenom izmenjenih računovodstvenih politika, promenom računovodstvenih procena i potrebna obelodanjivanja u vezi sa tim, načinom ispravljanja grešaka, ograničenjima retroaktivnog preračunavanja podataka i obelodanjivanja u vezi sa greškama iz predhodnih perioda.

Kvalitet finansijskih izveštaja, u osnovi, se može posmatrati sa formalnog i materijalnog aspekta. Posmatrano sa formalnog aspekta reč je o podobnosti bilansnih šema (prednosti i slabosti), a kada se govori o materijalnom aspektu značajan faktor predstavljaju računovodstvene politike. S obzirom da oblikovanje bilanskih šema nije u nadležnosti pravnih lica, to ona na njih ne mogu uticati. Ali, posmatrano sa materijalnog aspekta, kreativnost računovodstvenog menadžmenta, u okvirima zakonske i profesionalne regulative, imajući u vidu sadašnjost i predviđanje budućnosti, odabir najpovoljnije računovodstvene politike dolazi do punog izražaja. Po tom osnovu

⁵ Savičević S., (2007), *Računovodstvene politike i njihov uticaj na finansijski položaj i uspešnost*, Revizor, br. 40, str 8, Beograd

proizilazi značaj i potreba pravilnog izbora računovodstvenih politika, utvrđivanje područja njihovog delovanja, ispitivanje uticaja računovodstvenih politika na kvalitet finansijskih izveštaja, kao i potreba za permanentnim preispitivanjem i eventualnim promenama u smislu realnog finansijskog izveštavanja, i efikasnijeg poslovnog odlučivanja⁶

Finansijski izveštaji moraju da budu oslobođeni neobjektivne prezentacije usled:

1. Kreativnog računovodstva i slobodne procene,
2. Bilansnih delikata,
3. Latentnih rezervi i skrivenih gubitaka.

Rukovodstvo preduzeća, zavisno od svojih ciljeva, može da "ugoji bilans" ili "utanji dobit". Pojačavanje i povećavanje finansijskog rezultata, kao i povećanje vrednosti imovine je nešto čime bi se menadžment služio ukoliko bi želeo da poveća vrednost kompanije, dok bi povećanjem troškova i samim tim smanjenjem rezultata menadžment mogao da umanju dobit.

⁶ Gajić, L., Medved, I. (2009). *Računovodstvene politike i amortizacija stalne imovine*. Traktori i pogonske mašine, 14(4), 142-149

Predmet istraživanja

Informacije o finansijskom položaju i zarađivačkoj sposobnosti preduzeća stiču se analizom godišnjih računa, odnosno finansijskih izveštaja. Analizu godišnjih izveštaja možemo označiti i kao posebnu metodu pribaljanja informacija pomoću koje se iz podataka godišnjeg zaključka (bilansa, računa dobitka i gubitka i aneksa) i izveštaja o poslovanju stiču informacije o finansijskom i prinosnom (zarađivačkom) položaju preduzeća. Upravo iz tog razloga računovodstvene politike i procene preduzeća, kao i greške nastale sastavljanjem finansijskih izveštaja utiču na definisanje bilansne politike preduzeća. Takođe, odnos ciljeva preduzeća i politika, procena i grešaka se nalazi u velikoj korelaciji, i zbog toga njihov odnos predstavlja problem. Računovodstvenim politikama se u određenoj meri može uticati na vrednost pozicija iz finansijskih izveštaja, a time i na sam rezultat posmatranog obračunskog perioda. Upravo to je ključni problem koji će biti razmatran u ovom radu.

Računovodstvene politike i procene postoje za različite bilansne pozicije, i mogu na primer biti računovodstvene politike zaliha, hartija od vrednosti, računovodstvene politike potraživanja, računovodstvene politike i procene stalne imovine kao i druge. Kroz primere pomenutih računovodstvenih procena i računovodstvenih politika videćemo kako može da se utiče na rezultat. Ovo možemo označiti i kao uži predmet ovog istraživanja.

Ciljevi istraživanja

Naučni cilj ovog istraživanja je svakako deskripcija tj. naučni opis svih elemenata ovog predmeta istraživanja. Teorijsko definisanje svih pojmova računovodstvenih politika, procena i grešaka će biti osnov ovog cilja istraživanja. U nastavku ćemo postaviti hipotezu koju ćemo određenim postupcima pokušati i da dokažemo određivanjem odgovarajućih indikatora i postupaka, kao i iskustveno proveriti postavljene tvrdnje.

Preispitivanjem naučnog cilja ovog istraživanja, može se zaključiti da ovaj istraživački rad ima i svoj **društveni cilj**, što bi bio s jedne strane pomoć korisnicima finansijskih izveštaja u analizi finansijskih izveštaja kako bi bili u mogućnosti da prilikom donošenja poslovnih odluka usmere pažnju na moguća sporna pitanja u vezi sa računovodstvenim politikama, procenama i greškama, i sa druge strane pomoć preduzećima prilikom odabira, primene i procene računovodstvenih politika, greškama i računovodstvenim procenama.

Metode istraživanja

U sklopu svakog naučnog istraživanja potrebno je pismeniti osnovne, opšte i posebne naučne metode istraživanja, kao i metode prikupljanja i obrade podataka. Obradom ove teme naučnog rada biće upotrebljene sledeće metode naučnog istraživanja:

1. Osnovne metode: analiza – sinteza, apstrakcija – konkretizacija, indukcija – dedukcija, analogija – komparacija i specijalizacija – generalizacija.
2. Opšte metode: analitičko – deduktivna, statističko deduktivna i hipotetičko – deduktivna.
3. Posebne metode: dijalektički metod.
4. Metode prikupljanja podataka: metoda analize dokumenata na nivou primarne i sekundarne građe - rezultati već izvršenih istraživanja i selektivne literature, i metoda studije slučaja.
5. Metode obrade podataka: delovi opštih metoda istraživanja tj. modaliteti njihove primene.

Hipoteza

Imajući u vidu prethodno navedene stavke, možemo zaključiti da se postavlja jedno pitanje: Koliko izbor i primena računovodstvenih politika, računovodstvenih procena i računovodstvenih grešaka imaju uticaj na visinu ostvarenog rezultata i imovinski položaj preduzeća? Ovo dalje postavlja pitanje da li ustvari opredeljenje za određene računovodstvene politike i procene, uzimajući u obzir i računovodstvene greške, može dovesti na to da menadžment utiče na finansijske izveštaje, odnosno na pokazatelje uspešnosti preduzeća, kao što su finansijski i prinosni položaj. Shodno tome, opšta hipoteza ovog istraživačkog rada bi glasila: *Računovodstvene politike, procene i greške bitno utiču na imovinski i prinosni položaj preduzeća.*

Posebne hipoteze bi bile:

1. Računovodstvene politike stalne imovine mogu imati uticaj na rezultat perioda;
2. Računovodstvene politike zaliha materijala mogu imati uticaj na rezultat perioda;
3. Bankarske procene mogu imati uticaj na rezultat perioda.

U postupku provere ove hipoteze kao indikatori mogu se uzeti sledeći pokazatelji: neto rezultat, visina stalne imovine kao i visina zaliha materijala.

Strukturu rada čine četiri dela.

U prvom delu rada biće definisane računovodstvene politike, procedure njihovih primena i donošenja i njihove promene u slučaju određenih događaja koji utiču na njihovu primenu. Tu će biti detaljno definisano šta su računovodstvene politike, njihove vrste i način primene istih. Naravno, primena određenih računovodstvenih politika ima svojih efekata, koji će biti detaljnije objašnjeni. Takođe, obrađena će biti i sva obelodanjivanja vezana za računovodstvene politike.

U drugom delu ovog rada biće obrađene računovodstvene procene. Bilže će biti objašnjene i definisane računovodstvene procene, ko ih sprovodi i na koji način. Takođe, biće objašnjeno kako promene i kako same procene mogu da utiču na

finansijski položaj preduzeća, kao i obelodanjivanje u vezi sa računovodstvenim procenama.

Treći deo odnosi se na greške, i na to kako one nastaju i koje su vrste grešaka. Takođe, u ovom delu ćemo se dotaći i delom revizije, odnosno materijalnosti grešaka, kao i utvrđivanjem i ispravljanjem grešaka. Naravno, imajući u vidu temu rada, dokazivaćemo koliko greške mogu imati uticaja na oblikovanje finansijskog položaja i uspešnosti kompanija.

Četvrti deo odnosi se studijsko istraživački rad u kojem smo se bavili kvalitetom i sadržajem Napomena uz finansijske izveštaje određenih kompanija u Srbiji, pokušavajući da prikažemo sličnosti i razlike u primeni određenih računovodstvenih politika i procena kako prema kompanijama tako i prema određenim granama u kojima te kompanije posluju. Istraživanje ćemo proširiti poređenjem naših kompanija sa kompanijama zapadne Evrope i okruženja u granama u kojima posluju. Poređićemo kompanije koje se bave proizvodnjom konditorskih proizvoda, telekomunikacionim kompanijama, kao i najvećim građevinskim kompanijama koje posluju na prostoru Srbije.

RAČUNOVODSTVENE POLITIKE

Definisanje

Računovodstvene politike su specifična načela, principi, konvencije, pravila i prakse koji su prihvaćeni od strane privrednog subjekta koje on primenjuje prilikom sastavljanja i prezentacije finansijskih izveštaja.⁷

Računovodstvene politike mogu se odnositi na različite bilansne pozicije, kao što su na primer osnovna sredstva, zalihe, prihodi i rashodi, kapital, finansijska sredstva, obaveze itd.

Iz definicije se može zaključiti da je lice odgovorno za sastavljanje finansijskih izveštaja obavezno da se pridržava unapred postavljenih pravila (prihvatanjem određene računovodstvene politike) pri evidenciji određenih pozicija bilansa stanja ili bilansa uspeha. Menadžment preduzeća je odgovoran za pripremu, donošenje i doslednu primenu računovodstvenih politika. Nakon formalnog donošenja odluka o računovodstvenim politikama, organi upravljanja imaju obavezu da odabrane politike objave javnosti u sklopu Napomena uz finansijske izveštaje, koje su sastavni deo finansijskih izveštaja, kao što je pre navedeno, kako je i određeno u Međunarodnom računovodstvenom standardu 1 – Prikazivanje finansijskih izveštaja. Računovodstvene politike su interni akt rukovodstva privrednog subjekta i primenjuju se za sastavljanje finansijskih izveštaja za eksterne korisnike. Zbog toga bez njihovog obelodanjivanja korisnik finansijskih izveštaja ih ne može ispravno razumeti⁸.

Menadžment privrednog subjekta je odgovoran za sastavljanje finansijskih izveštaja i njihovu tačnost i istinitost. Upravo je menadžment odgovoran vlasnicima kapitala za rezultate i rukovođenje privrednim subjektom. Iz svoje uloge menadžment je slobodan i samostalan u upravljanju preduzećem, a samim tim i za donošenje računovodstvenih politika. Osim što ih utvrđuje, menadžment kompanije je u obavezi da ozbebedi

⁷ MRS 8 – *Računovodstvene politike, promene računovodstvenih procena i greške.*

⁸ Prof. dr. Mladen Habek, *Odgovornost uprave za donošenje i inoviranje računovodstvenih politika, referat sa savetovanja*, Zagreb, 1999. godine, strana 24.

primenu kreiranih računovodstvenih politika. Ovo, naravno, ne znači da je menadžment jedini faktor koji utiče na kreiranje i primenu računovodstvenih politika. Njihova primena i sprovođenje se dobrim delom oslanja na svakog zaposlenog u kompaniji koji se njima bavi i izvršava zadatke u skladu sa istim. Jako je bitno da svaki učesnik ispoštuje usklađenost u primeni računovodstvenih politika.

Napomene uz finansijske izveštaje predstavljaju poseban izveštaj u skupu obaveznih finansijskih izveštaja čije su funkcije da objasne politike i osnove na kojima počivaju finansijske informacije, razlože mnoge stavke i pruže analitičke uvide, pomognu potpunije razumevanje finansijske pozicije i uspešnosti preduzeća, i u njima treba tražiti sve odluke koje se odnose na računovodstvene politike.

Kvalitet finansijskih izveštaja zavisi pre svega od njihove tačnosti i istinitosti, ali se može reći i da njihov kvalitet takođe bitno zavisi i od kvalitetnog izbora računovodstvenih politika. Kvalitetni finansijski izveštaji su oni koji obezbeđuju relevantnost kroz informacije koje su neophodne i bitne za donošenje ekonomskih odluka od strane korisnika, i pouzdane tako da finansijski izveštaji:

- Odražavaju vernu sliku finansijskog položaja, uspešnosti i novčanih tokova preduzeća;
- Odražavaju ekonomsku suštinu transakcija, događaja i okolnosti, a ne samo njihovu pravnu normu;
- Da su sastavljeni na neutralan način, odnosno da su lišeni subjektivnosti;
- Da su "oprezni", odnosno da ne sadrže preterivanja;
- Potpuni u svim materijalno značajnim pogledima.

U slučaju namernog izbora neadekvatnih računovodstvenih politika za rukovodstvo privrednog subjekta se može reći da ne posluje po *principu dobrog domaćina*.⁹ Ukoliko dođe do izbora neadekvatnih računovodstvenih politika, bilo namerno ili nenamerno, bitno se utiče na sadržinu, tačnost i verodostojnost finansijskih izveštaja. Ovde postoji problem nanošenja štete vlasnicima kapitala, ukoliko se na primer računovodstvenim

⁹ Prof.dr. Vićentijević K. – *Računovodstvene politike kao bitan preduslov kvalitetnog finansijskog izveštavanja* – 2013. Sinergija 2013. XII naučni skup, Zbornik radova 358-363.

politikama utiče na visinu profita, a samim tim menadžment je u mogućnosti da dobije premije za ostvarene rezultate koje je veštački stvorio promenom ili primenom određene računovodstvene politike. Sa druge strane moguće je nanošenje materijalne štete državi jer izabrana računovodstvena politika može imati uticaj na poreske obaveze privrednog subjekta, a samim tim direktno na obaveze za porez na dobit, ukoliko se utiče računovodstvenom politikom na smanjenje profita.

Izbor i primena računovodstvenih politika

Izbor računovodstvenih politika i njihova primena su regulisani Međunarodnim računovodstvenim standardom 8 – *Računovodstvene politike, promene računovodstvenih procena i greške*.

„Kada se neki Standard ili Tumačenje može konkretno primeniti na određenu transakciju, događaj ili okolnost, računovodstvena politika ili politike koje se primenjuju na tu stavku utvrđuju se primenom tog Standarda ili Tumačenja, kao i razmatranjem relevantnog *Uputstva za primenu standarda* koje je za neke Standarde ili Tumačenja izdao Odbor.“¹⁰

Izborom određene računovodstvene politike može se uticati na:

1. Visinu vrednosti pozicija finansijskih izveštaja;
2. Strukturu pozicija finansijskih izveštaja.

Preduzeća su obavezna, ukoliko primenjuju MRS/MSFI, da budu dosledna u izboru i primeni računovodstvenih politika. Od privrednog subjekta se traži doslednost jer Odbor za međunarodne računovodstvene standarde, koji je i odobrio Standard 8 koji se eksplicitno bavi računovodstvenim politikama, smatra da pravilna primena računovodstvenih politika utvrđenih na osnovu Tumačenja i Standarda obezbeđuje izradu relevantne i pouzdane informacije o transakcijama, događajima i okolnostima na koje se te politike primenjuju. Doslednost se odnosi i na slične transakcije, događaje i

¹⁰ Petrović Z., (2009) *Računovodstvena regulativa*, str 412, Beograd.

okolnosti, osim ako neki Standard ili Tumačenje ne zahteva posebno ili dopušta kategorizaciju stavki za koje mogu biti odgovarajuće neke druge, odnosno različite računovodstvene politike.

Privredni subjekt bi trebalo da bude dosledan u izboru i primeni svojih računovodstvenih politika za slične transakcije, događaje i okolnosti, osim u slučaju kada neki Standard ili Tumačenje zahteva ili dozvoljava kategorizaciju stavki za koje bi se mogle primeniti različite adekvatne politike.¹¹

Jako važan segment računovodstvenih politika je pitanje značajnosti. Materijalno značajna stavka je ona koja značajno utiče na donošenje ekonomskih odluka od strane korisnika finansijskih izveštaja tj. onih koji donose odluke na osnovu tih izveštaja. Standardi koji se odnose na značajnost razrađene su u dva Standarda: MRS 1 – *Prikazivanje finansijskih izveštaja, gde se obrađuje značajnost sa stanovišta prikazivanja i obelodanjivanja* i u MRS 8 – *Računovodstvene politike, promene računovodstvenih procena i greške*, gde se obrađuje značajnost sa stanovišta računovodstvenih politika za priznavanje i vrednovanje stavki u finansijskim izveštajima. Razradom standarda dolazi se od zaključka da ukoliko je efekat primene računovodstvene politike na kvalitet finansijskih izveštaja beznačajan, odnosno nebitan, rukovodstvo preduzeća nije obavezno da primenjuje neku računovodstvenu politiku koja je propisana Standardom.

Privredni subjekt ne sme namerno da pravi ili ostavi neispravljena beznačajna / nebitna odstupanja od Standarda ili Tumačenja kako bi postigao željeno prikazivanje finansijskog položaja privrednog subjekta, njegove uspešnosti i tokova gotovine.¹²

U nekim slučajevima privredni subjekt ima mogućnost izbora računovodstvene politike. Na primer, privrednom subjektu je omogućeno da bira između modela troška nabavke ili modela fer vrednosti kada je u pitanju vrednovanje investicionih nekretnina. Međunarodnim računovodstvenim Standardom 16 – *Nekretnine, postrojenja i oprema* definisano je da privredni subjekt ima mogućnost izbora metode amortizacije (funktionalni, linearni i degresivni metod), a to je jedna vrsta računovodstvene politike.

¹¹ Petrović Z., (2010) *Priručnik za primenu MSFI*, Informativno poslovni centar, str 667, Beograd.

¹² Petrović Z., (2009) *Računovodstvena regulativa*, str 413, Beograd.

Izbor određene politike ima svoj odraz na način vrednovanja određenih stavki u finansijskim izveštajima.

Ukoliko nekim Standardom nije određeno obuhvatanje transakcije, događaja ili okolnosti rukovodstvo preduzeća ima obavezu da, kao što je već navedeno, stvori pouzdane i relevantne informacije. U ovom slučaju, rukovodstvo privrednog subjekta mora da se osloni na druge izvore koji bi pomogli u donošenju odluka. Prvenstveno, treba razmotriti smernice iz drugih Standarda ili Tumačenja koja se odnose na slične probleme. Pošto se svet Standarda stalno menja i usavršava, potrebno je pratiti ažurno sve najnovije smernice, kako tela koje donosi Standarde, tako i drugih tela koja se bave razvijanjem računovodstvenih standarda, kao što su na primer US GAAP standardi, i naravno na primenu drugih priručnika i stručne literature. Lična iskustva i iskustva iz prihvaćene računovodstvene prakse u delatnosti privrednog subjekta mogu biti od velike koristi u rešavanju ovog problema.

Promene računovodstvenih politika

Promene računovodstvenih politika su jako važne u pogledu uporedivosti finansijskih izveštaja. Pitanje promena računovodstvenih politika je od velikog značaja, jer ukoliko ima razlike u računovodstvenim politikama dva posmatrana uporedna perioda, informacije dobijene tom analizom neće biti realne i tačne, odnosno dolazi do narušavanja uporedivosti finansijskih izveštaja privrednog subjekta.

Kao i pri izboru računovodstvenih politika, rukovodstvo privrednog subjekta mora uzeti u obzir razne faktore koji utiču, kako na izbor, tako i na promenu računovodstvenih politika. Ovde se prevashodno misli na okolnosti u kojima preduzeće posluje, kao što su na primer stopa inflacije, promene kurseva domaće u odnosu na stranu valutu, razvijenost tržišta hartija od vrednosti itd.

Promena računovodstvenih politika može se vršiti samo ukoliko je ispunjen jedan od dva uslova:

1. Ukoliko je promena računovodstvene politike propisana Standardom ili Tumačenjem;
2. Ukoliko će promena računovodstvene politke imati za posledicu da finansijski izveštaji pruže pouzdanije i relevantnije informacije o uticaju transakcija na finansijski položaj preduzeća, njegovu uspešnost i novčane tokove.

U drugom slučaju je evidentno da zakon dozvoljava menadžmentu preduzeća određenu slobodu pri promeni računovodstvenih politika. Ovo daje prostora određenim malverzacijama jer menadžment ima mogućnost da opravda promenu time da je ocenio da je bolje primeniti određenu računovodstvenu politiku u datom trenutku u odnosu na onu koja je do tog trenutka primenjivana.

Postoje situacije kada se potez uprave privrednog subjekta ne kalsifikuje kao pormena računovodstvenih politika. Takve situacije su sledeće:

1. Ukoliko se prihvatanje određene računovodstvene politike za transakcije, događaje ili okolnosti odnosi na okolnosti koje se ranije nisu pojavljivale ili su bile beznačajne. Primer bi bio ukoliko preduzeće koristi materijal koji nema rok trajanja, i koristi metodu prosečnih cena, a zatim pređe na korišćenje materijala koji ima rok trajanja. Ovde se uviđa da je korišćenje FIFO metode prikladnije za evidenciju materijala, jer je materijal koji je prvi ušao u proizvodnju morao prvi i da se iskoristi.
2. Ukoliko dođe do usvajanja nove računovodstvene politike za transakcije, događaje ili okolnosti koji se ranije nisu pojavljivali ili su bili beznačajni. Primer za ovu situaciju bi bio da se preduzeće bavilo trgovinom na malo i proširuje delatnost i na trgovinu na veliko. Računovodstvene politke bi morale da budu proširene za načelo vrednovanja izlaza sa zaliha robe u prometu na veliko po metodi prosečnih ponderisanih cena.

MRS 8 takođe propisuje načine na koji privredni subjekt postupi pri promeni računovodstvenih politika kao i retroaktivnom primenom promenjenih računovodstvenih politika. Ako je izvodljivo, privredni subjekt retroaktivno primenjuje dobrovoljno primenjene računovodstvene politike i retroaktivno primenjuje promenjenu računovodstvenu politiku nakon početne primene nekog Standarda ili Tumačenja ako oni ne sadrže prelazne odredbe koje bi se primenile na tu promenu.

Suština retroaktivne primene promenjene računovodstvene politike je da se postigne efekat uporedivosti, odnosno da se prikaže finansijski izveštaj koji izgleda kao da je ta politika oduvek primenjivana. To se postiže kroz promenu uporednih podataka, a ne sprovođenjem knjiženja na knjigovodstvenim računima u godinama u kojima se retroaktivno primenjuje promenjena računovodstvena politika. Retroaktivna primena promenjene računovodstvene politike ne znači i ponovno sastavljanje obrazaca finansijskih izveštaja i njihovu predaju nadležnom društvenom organu.

Obelodanjivanja u vezi sa promenama računovodstvenih politika

Primena novih računovodstvenih politika ima uticaj na finansijske izveštaje preduzeća. Upravo ta činjenica dovodi do toga da privredni subjekt ima obavezu da ovo primenjivanje obelodani. Ukoliko primena nekog Standarda ima uticaj na tekući izveštajni period ili na bilo koji prethodni izveštajni period, ili bi primena mogla uticati na buduće periode, privredni subjekt ima obavezu da objavi sledeće:

1. Naziv konkretnog Standarda;
2. Ukoliko je to slučaj, potrebno je obelodaniti činjenicu da se promena računovodstvene politike vrši u skladu sa prelaznim odredbama Standarda;
3. Prirodu promene računovodstvene politike;
4. Opise prelaznih odredbi, ukoliko one postoje;
5. U slučajevima gde one postoje, prelazne odredbe koje bi mogle da utiču na buduće periode izbeštavanja;

6. Ako je to praktično, za tekući period i svaki prikazani prethodni period iznos prilagođavanja (korigovanja), i to za svaku stavku finansijskih izveštaja na koju je promena uticala, kao i na osnovne i razređene zarade po akciji, ukoliko privredni subjekt primenjuje MRS 33 *Zarade po akciji*;
7. Iznos korigovanja koje se odnosi na periode pre onih koji su prezentovani, u meri u kojoj je to izvodljivo; i
8. Ako je za određeni prethodni period ili za periode pre prikazanih neizvodljivo izvršiti retroaktivnu primenu, okolnosti koje su vodile do postojanja te situacije i opis kako i od kada se primenjuje promenjena računovodstvena politika.¹³

Sva navedena obelodanjivanja ne moraju se ponavljati u finansijskih izveštajima narednih izveštajnih perioda. Kada dobrovoljna promena računovodstvene politike utiče na tekući ili bilo koji prethodni period, ili bi mogla uticati na buduće obračunske periode, ili ako utiče ali je neizvodljivo utvrditi iznos prilagođavanja, privredni subjekt obelodanjuje prirodu promene računovodstvene politike, razlog zbog kog nova računovodstvena politika ima veći uticaj na pouzdanost i relevantnost informacija, iznos prilagođavanja za tekući i svaki prikazani prethodni period, iznos prilagođavanja koji se odnosi na periode pre onih koji su prikazani (ukoliko je to izvodljivo), i ako je za određeni period ili za periode pre prikazanih neizvodljivo izvršiti retroaktivnu primenu okolnosti koje su vodile do postojanja te situacije i opis kako i od kada se primenjuje promenjena računovodstvena politika.

Analiza računovodstvenih politika stalne imovine – Nekretnine, postrojenja i oprema

Osnovna sredstva obuhvataju nepokretnosti, postrojenja i opremu, kao i nematerijalna ulaganja, i treba ih razlikovati od zaliha koje spadaju u obrtna sredstva. Osnovna sredstva su, u načelu, sva ona sredstva koja u proces proizvodnje ulaze svojom celokupnom vrednošću, ali se pri jednom poslovnom ciklusu ne troše u celosti, već se

¹³ MRS 8 – *Računovodstvene politike, promene računovodstvenih procena i greške.*

njihova vrednost usled fizičkog i moralnog rabaćenja postepeno smanjuje, pri čemu do kraja zadržavaju svoj prvobitni oblik.¹⁴

Osnovna sredstva se javljaju najčešće u materijalnom obliku (zemljište, zgrade, oprema...), kao i u finansijskom obliku (različiti vidovi dugoročnih plasmana) i nematerijalnom obliku. Jako bitni element osnovnih sredstava mogu biti nematerijalna ulaganja jer su sklona malverzacijama u službi oblikovanja finansijskog položaja i uspešnosti kompanija. U nematerijalna ulaganja možemo svrstati patente, licence, koncesije, zaštitni znak i goodwill. U skladu sa Međunarodnim računovodstvenim standardima i Međunarodnim standardima finansijskog izveštavanja određeno je koji su to računovodstveni postupci obavezni, koji po želji a koji alternativno dopušteni. Upravo ovaj segment dopušta mesto sumnji u tačnost finansijskih izveštaja. Svako preduzeće mora definisati za svaki vid osnovnih sredstava (stalne imovine) sledeće:

- Utvrđivanje knjigovodstvene vrednosti prilikom nabavke (početno priznavanje);
- Tretiranje naknadnih izdataka;
- Vrednovanje sredstava nakon početnog priznavanja (izbor nabavne ili fer vrednosti);
- Izbor metode amortizacije;
- Naknadno povlačenje ili otuđenje sredstva.

Ukoliko posmatramo uticaj računovodstvenih politika na stalnu imovinu, odnosno nekretnine, postrojenja, opremu i slična osnovna sredstva, dolazimo do zaključka da u kraćem vremenskom periodu uspešnost poslovanja zavisi od primenjene računovodstvene politike, odnosno u ovom slučaju odabira konkretne metode amortizacije.

Korišćenje osnovnih sredstava, kao što su nekretnine, postrojenja, oprema, građevinski objekti i drugo dovode do nastanka određenih troškova. Trošenje ovih sredstava se naziva amortizacija i ona predstavlja vrednostno izražen utrošak nematerijalnih ulaganja i osnovnih sredstava u vezi sa stvaranjem učinaka. Amortizacija je proces alokacije nabavne vrednosti tih sredstava na troškove, odnosno rashode.

¹⁴ Škarić-Jovanović K., (2007) *Finansijsko računovodstvo*, str 118, Beograd.

U slučaju amortizacije, preduzeće se poziva na MRS 16 – *Nekretnine, postrojenja i oprema*, i na osnovu ovog standarda utvrđuje koju metodu amortizacije će primenjivati. Standard dozvoljava primenu jednu od tri vrste amortizacije:

1. Proporcionalni (linearni) metod amortizacije;
2. Degresivni metod amortizacije;
3. Funkcionalni metod amortizacije.

Prve dve vrste se nazivaju vremenske jer su određene vremenom i procenjenim vekom trajanja amortizacije, dok funkcionalni ima svoje ime jer se odnosi na učinke koji se stvaraju upotrebom datog sredstva.

Svaka od ovih metoda ima svoje nedostatke, ali i svaka se može opravdati korišćenjima u određenim situacijama. Proporcionalna bi trebala da se koristi ukoliko je izvesno da će se oprema približno jednako koristiti u svim periodima njenog veka trajanja. Degresivni sa druge strane opravdava veće habanje i brži pad vrednosti sredstva u početnim godinama ili obrnuto ukoliko je u pitanju progresivni metod, dok funkcionalni metod može biti od koristi u situacijama kada je moguće tačno utvrditi učinak svakog osnovnog sredstva koje bi bilo tangirano ovom metodom.

Bitno je istaći da iako se postavlja pitanje zbog čega bi neko menjao već ustanovljenu računovodstvenu politiku, u ovom slučaju metodu amortizacije osnovnih sredstava, MRS 16 zahteva da se u svakom periodu pregleda regularnost i opravdanost korišćenja usvojene metode amortizacije. Takođe, standard sugeriše da jednom izabrani upotrebljen metod treba da se primenjuje u dužem periodu, kako bi prezentovani rezultati posmatranih perioda bili uporedivi, kako između različitih posmatranih perioda, tako i između dva entiteta. Svakako, preispitivanje primene određene metode amortizacije treba vršiti u pravilnim vremenskim razmacima. Ukoliko postoji znatna promena očekivanog obima ekonomskih koristi od sredstva, potrebno je preispitati primenu računovodstvene politike.

U sledećem primeru prikazaćemo kako određena metoda amortizacije može da dovede do promene rezultata na kraju posmatranog perioda.

Postavićemo uslov da je predmetno sredstvo osnovno sredstvo preduzeća čija nabavna vrednost iznosi 120.000 RSD, a procenjeni vek trajanja je 5 godina.

Linearni metod polazi od pretpostavke da se osnovna sredstva troše jednako tokom svog veka trajanja i iznosi amortizacije su konstantni u svakom posmatranom periodu. Iznos godišnjeg otpisa se izračunava tako što bi se nabavna vrednost osnovnog sredstva podelila sa procenjenim vekom trajanja, i tako bi se dobio godišnji iznos amortizacije.

$$A = \frac{NV}{n}$$

A – godišnji iznos amortizacije

NV – nabavna vrednost osnovnog sredstva

n – procenjeni vek trajanja osnovnog sredstva u godinama

LINEARNI METOD	A=NV/n	Iznos
Nabavna vrednost OS	NV	120.000
Procenjeni vek trajanja (godina)	n	5
Godišnja amortizacija	A	24.000
Mesečni iznos amortizacije	Am	2.000

Tabela 1, Linearni metod amortizacije, primer

Troškovi amortizacije
(1) 2.000

IVOS
2.000 (1)

Prema ovom metodu, vidimo da mesečni iznos amortizacije iznosi 2.000,00 RSD.

Metod degresivnog otpisa omogućava da se otpis osnovnog sredstva vrši tako da se u početnim godinama veći deo osnovnog sredstva otpiše jer se prati logikom da se osnovno sredstvo troši i da njegova vrednost najviše opada u početku (degresivni metod) ili na kraju (progresivni metod) njegovog veka trajanja.

Degresija može biti aritmetička ili geometrijska i uticaj izbora ove računovodstvene politike pokazaćemo u sledećem primeru.

Aritmetičko degresivni metod

Nabavna vrednost OS 120.000,00
 Procenjeni vek trajanja 5

$$D = \frac{OS}{\frac{n(n+1)}{2}} = \frac{2OS}{n(n+1)}$$

$2 \cdot NVOS$	$n \cdot (n+1)$	Iznos degresije
240.000,00	30	8.000,00

Godina	Knjigovodstvena (sadašnja) vrednost na početku godine	Troškovi amortizacije (godišnje)	Troškovi amortizacije (mesečni)	Knjigovodstvena vrednost na kraju godine
1	120.000,00	40.000,00	3.333,33	80.000,00
2	80.000,00	32.000,00	2.666,67	48.000,00
3	48.000,00	24.000,00	2.000,00	24.000,00
4	24.000,00	16.000,00	1.333,33	8.000,00
5	8.000,00	8.000,00	666,67	0,00

Tabela 2, Aritmetičko degresivni metod amortizacije, primer

Kao što se može videti u primeru, iznos amortizacije u godišnjem i mesečnom iznosu se razlikuje iz godine u godinu. Za naše poređenje je to jako bitno jer na prvi pogled vidimo da ovo ostavlja prostora da uprava preduzeća, ukoliko joj je to cilj, zakonski uspe da alocira više troškova u prvim godinama korišćenja sredstva. Iznos amortizacije se kreće

između 3.333,33 i 666,67 RSD. Knjiženja mesečne amortizacije u različitim godinama bi izgledalo ovako:

Troškovi amortizacije	IVOS
(1) 3,333.33	3,333.33 (1)

Troškovi amortizacije	IVOS
(2) 2,666.67	2,666.67 (2)

Troškovi amortizacije	IVOS
(3) 2,000.00	2,000.00 (3)

Geometrijski metod degresije se zasniva na primeni fiksne stope na promenljivu osnovu (sadašnju vrednost na početku godine) i amortizacija se uvek računa na sadašnju vrednost.

$$A = SV * (2 * Stopa Am)$$

Geometrijski metod		Iznos
Nabavna vrednost OS	NV	120.000
Procenjeni vek trajanja (godina)	n	5
Iznos amortizacije	$A = SV * (2 * Stopa AM)$	
Stopa amortizacije		20

Godina	Knjigovodstvena (sadašnja) vrednost na početku godine	Troškovi amortizacije (godišnje)	Troškovi amortizacije (mesečni)	Knjigovodstvena vrednost na kraju godine
1	120.000,00	48.000,00	4.000,00	72.000,00
2	72.000,00	28.800,00	2.400,00	43.200,00
3	43.200,00	17.280,00	1.440,00	25.920,00
4	25.920,00	10.368,00	864,00	15.552,00
5	15.552,00	6.220,80	518,40	9.331,20

Tabela 3, Geometrijsko degresivni metod amortizacije, primer

Kao što se može videti iz primera, ova metoda donosi još veće iznose koji se pripisuju početnim periodima amortizacije osnovnih sredstava. Ovde se može videti da u prvoj godini mesečni iznos amortizacije iznosi 4.000,00 RSD na početku, dok na kraju iznosi samo 518,44 RSD.

Funkcionalni metod obračuna amortizacije nije i ne može biti predmet poređenja sa ostalim metodama obračuna amortizacije u našem primeru. On se obračunava na proizvedene količine, kada je proizvod jednoobrazan ili se proizvodi u malim količinama, tako da ga je nemoguće porediti sa drugim, vremenskim, obračunima amortizacije. Ilustracije radi, formula obračuna amortizacije ovom metodom na godišnjem nivou je:

$$OS/Ukupni\ procenjeni\ kapacitet\ osnovnog\ sredstva = Koeficijent$$

$$Procenjeni\ godišnji\ kapacitet \times koeficijent = Trošak\ amortizacije$$

Iz svega navedenog možemo zaključiti da izbor metode amortizacije može imati uticaj na formiranje rezultata posmatranog perioda. Linearna metoda se najviše primenjuje u praksi, a od svih navedenih ova metoda iskazuje najmanji trošak amortizacije u prvim godinama u odnosu na druge dve posmatrane metode. Prema linearnoj metodi u prvoj godini iznos godišnje amortizacije iznosi 24.000 RSD i isti je u svakom periodu. Kod aritmetičko degresivnog metoda u prvoj godini iznos godišnje amortizacije je 40.000 RSD dok je u drugoj 32.000 a u trećoj 24.000 RSD, i tek u četvrtoj godini iznosi manje od iznosa koji se otpisuje kod linearne metode. Geometrijska degresija donosi još izraženiju razliku između obračuna ovom metodom u odnosu na linearni metod. U prvoj godini iznos degresije je 48.000 RSD, odnosno duplo veći od linearnog metoda. Dobitak koji je predmet interesovanja je obrnuto proporcijalan ovim rashodima jer se i sam dobija kao razlika između prihoda i rashoda (amortizacije, kamata, i dr). On će kod degresivnih metoda biti manji u prvim godinama, dok će u drugim biti veći u odnosu na linearni metod. Koeficijent obrta stalne imovine, koji može biti bitan pokazatelj za stejkholdere, se izračunava deljenjem prihoda od prodaje i nabavne vrednosti osnovnih sredstava (stalne imovine), i na njega nema uticaj primena metode amortizacije.

Ako posmatramo kretanje profita, neto rezultat ili visinu stalne imovine u više perioda, odnosno kroz različite godine poslovanja, primenom proporcijalne metode amortizacije, videćemo da se iznos amortizacije ne menja iz godine u godinu, što je i suština ove

metode. Degresivna će više troškova alocirati na početne periode korišćenja čime bi se dodatno opteretili isti periodi. Računovodstvenim politikama omogućava se, zavisno od zahteva menadžmenta, da ukupna masa troškova amortizacije rasporedi tokom korisnog veka trajanja imovine, po dinamici koja odgovara politici preduzeća, odnosno menadžmenta. Bitno je istaći da se promenom i primenom određenih računovodstvenih politika ne može stvoriti poslovni rezultat, već samo alocirati, bio on pozitivan ili negativan, iz jednog perioda u drugi. Zbog toga je na kraći rok uticaj računovodstvenih politika na poslovni rezultat jako veliki, i on treba biti predmet eksterne revizije. Takođe, iz gore pomenutih razloga, možemo zaključiti da je dugoročno ovaj rizik nepostojeći, jer se na dugi rok sredstvo mora otpisati u potpunosti.

Analiza računovodstvenih politika stalne imovine – Zalihe

Zalihe obuhvataju nabavljena dobra koja se drže radi dalje prodaje, na primer, trgovačku robu koju je kupio trgovac na malo i drži je sa ciljem dalje prodaje kao i zemljište i druge nekretnine koje se drže radi dalje prodaje. Zalihe takođe obuhvataju gotove proizvode ili nedovršenu proizvodnju entiteta i osnovni i pomoćni materijal koji će biti korišćen u procesu proizvodnje. Kod uslužnih delatnosti, zalihe uključuju troškove pružanja usluga za koje entitet još uvek nije priznao odgovarajuće prihode.¹⁵

Zalihe se vrednuju po nabavnoj ceni ili ceni koštanja. Nabavna vrednost, odnosno cena koštanja, mora obuhvatati sve troškove nabavke, konverzije i druge troškove nastale u procesu nabavke ili proizvodnje zaliha. U troškove nabavke se ubrajaju kako nabavna (faktorna) vrednost, tako i carine, troškovi prevoza i manipulacije. Naravno, svi popusti i rabati se oduzimaju od ovih troškova kako bi se dobila nabavna vrednost.

Prema standardu, finansijski izveštaji moraju da sadrže sledeća obelodanjivanja:

- Usvojene računovodstvene politike za odmeravanje zaliha, uključujući i korišćeni metod obračuna izlazne vrednosti zaliha;
- Ukupna knjigovodstvena vrednost zaliha i knjigovodstvena vrednost po odgovarajućim entitetima;
- Knjigovodstvena vrednost zaliha evidentiranih po fer vrednosti umanjenoj za troškove prodaje;
- Iznos zaliha priznat kao rashod tokom perioda;
- Iznos svih eventualnih otpisa zaliha priznatih kao rashod perioda;
- Okolnosti i događaji koji su doveli do ukidanja zaliha;
- Knjigovodstvena vrednost zaliha založenih kao garancija za izmirenje obaveza.

¹⁵ MRS 2, preuzeto 5.2.2014. sa sajta

<http://www.mfin.gov.rs/UserFiles/File/MRS/Medunarodni%20racunovodstveni%20standard%202%20-%20Zalihe.pdf>

Kroz primer računovodstvenih politika vođenja zaliha materijala pokušaćemo da dokažemo da postoji mogućnost manipulisanja finansijskim rezultatom izborom računovodstvene politike.

Materijal je obrtno sredstvo preduzeća u obliku stvari. Prema svojoj ulozi u procesu proizvodnje materijal se može podeliti na osnovni, pomoćni i ostali materijal. Evidencija materijala vrše se u glavnoj knjizi, analitičkim evidencijama i magacinskim evidencijama. Za vrednovanje materijala postoji više metoda. Metode koje se najčešće koriste su:

- Specifična identifikacija;
- FIFO;
- Prosečna ponderisana cena.

Metod specifične identifikacije se koristi za one zalihe koje su obično odvojene za posebne potrebe ili projekte, koje se lako diferenciraju od ostalih ili imaju specifičnu namenu. Ovde se neretko događa da svaki materijal koji se nalazi na stanju ima svoju posebnu analitičku karticu zbog svojih specifičnosti.

FIFO metoda (first in – first out) je metoda, kako joj i ime govori, takva da obavezuje trošenje zaliha po uređenom sistemu, odnosno da sa zaliha prvo razdužuje ono što je prvo ušlo u magacin, odnosno obračunava se izlaz po prvoj ulaznoj ceni sve dok se cela količina koja je nabavljena po toj ceni ne izda u proizvodnju, odnosno ne utroši za druge potrebe ili prodaja, a zatim se razduženje vrši po ceni sledeće nabavke. Ova metoda dovodi u odnosu na metodu prosečnih ponderisanih cena do manjih troškova ukoliko dolazi do stalnog rasta cena nabavke materijala. Do ovoga dolazi jer se troše zalihe koje su prve nabavljene, zalihe koje su nabavljene po manjim cenama. Takodje u ovom slučaju dolazi i do većih vrednosti zaliha jer ostaju zalihe navaljene po većoj vrednosti.

Primenom *metode prosečnih ponderisanih cena* zalihe se vode i razdužuju po trenutno prosečnoj nabavnoj ceni. Posle svakog povećanja zaliha postoji verovatnoća da je došlo do promena ponderisanih prosečnih nabavnih cena, ali preračunavanje cene se može vršiti ili periodično ili posle svake dodatno primljene količine. Ova vrsta nabavne cene se računa za svaku pojedinačnu vrstu zalihe.

Računanje ponderisane prosečne nabavne cene za neku vrstu zaliha može se vršiti na dva načina:¹⁶

- Deljenjem vrednosti zaliha nekog sredstva sa količinom tog sredstva na zaliham (neto varijanta)
- Deljenjem iznosa koji predstavlja promet dugovne strane analitičkog računa tog sredstva (zbir početnog stanja i svih povećanja tog sredstva do posmatranog trenutka) sa prometom kolone ulaz tog analitičkog računa (zbir nabavljene količine od početka poslovne godine do posmatranog trenutka i početnog stanja) odnosno bruto varijanta.

Na sledećem primeru ćemo pokazati kako izbor metode može uticati na trošak preduzeća i samim tim na rezultat.

FIFO metoda			
RB	Količina (Kg)	Cena	Vrednost
1	100	50,00 Din.	5.000,00 Din.
2	100	100,00 Din.	10.000,00 Din.
			15.000,00 Din.

Prosečna ponderisana			
RB	Količina (Kg)	Cena	Vrednost
1	100	50,00 Din.	5.000,00 Din.
2	100	100,00 Din.	10.000,00 Din.
			15.000,00 Din.

U proizvodnju je izdato 70 Kg materijala

Prepračun cene:

$$\frac{100\text{Kg} * 50 \text{ Din} + 100\text{Kg} * 100 \text{ Din}}{100+100} = 75$$

FIFO metoda			
3	70	50,00 Din.	3.500,00 Din.

Prosečna ponderisana			
3	70	75,00 Din.	5.250,00 Din.

¹⁶ Petrović Z., (2009) *Računovodstvo*, str 147, Beograd.

Kao što možemo videti iz primera, izdavanje 70Kg materijala po različitim metodama dovodi do različitog troška iako je u pitanju isti materijal i isto preduzeće. FIFO metodom trošak izdatog materijala iznosi 3.500,00 RSD dok metodom prosečnih ponderisanih cena iznosi 5.250,00 RSD. Naravno, ukoliko preduzeće konstantno koristi jedan isti metod obračuna, ovaj problem nema puno uticaja na finansijski rezultat preduzeća na kratak rok odnosno jedan obračunski period, osim ukoliko je u pitanju FIFO metoda kojom se dolazi do velikih razika ukoliko je cena materijala koji se nabavlja drastično skočila kao u našem primeru (cena se povećala 100%).

Takozvana „crvena zastavica“ za eksternu reviziju može biti promena računovodstvenih politika vođenja zaliha. Ove promene moraju biti obelodanjene u Napomenama uz finansijske izveštaje i moraju zadovoljiti mišljenje revizije o njihovoj opravdanosti. Naravno, smanjenje ili veliko povećanje troškova materijala u obračunskom periodu, pogotovu u poslednjim mesecima tog perioda, biće još jedan indikator da eksterna revizija dublje istraži troškove materijala.

Analiza računovodstvenih politika stalne imovine – Nematerijalna sredstva

U nekim preduzećima, nematerijalna sredstva mogu predstavljati značajan udeo u ukupnom iznosu osnovnih sredstava. Softveri su sve zastupljeniji u poslovanju kompanija i skoro sve kompanije ne mogu da zamisle svoje poslovanje bez vlasništva nad nekim softverskim rešenjem, da li u proizvodnji, računovodstvu ili finansijskom izveštavanju. Neke kompanije, kao što je Coca Cola, u svom bilansu imaju vrednost brenda, ili zaštinog znaka izreženu kao značajnu stavku.

Oblast nematerijalnih ulaganja regulisana je Međunarodnim računovodstvenim standardom 38 - *Nematerijalna ulaganja*. Prema ovom standardu, u nematerijalna sredstva se ubrajaju patent, licence, koncesije, zaštitni znakovi (žigovi) i trgovačka imena, računarski softver, prava na izdavanje i publikovanje određenih knjiga, muzičkih dela i slično, franšize, plaćene zakupnine, nazivi internet domena, prepoznatljiva

obeležja znaka, baze podataka, naslovni novina, poslovne tajne (hemijske formule, procesi ili recepture), prototipi i slično.

Nematerijalno (neopipljivo) ulaganje (sredstvo) je nenovčano sredstvo koje se može identifikovati iako nema fizičko obeležje. Iz standarda nematerijalna ulaganja prema definiciji imaju određene karakteristike, i to:

1. Nemaju fizičku sadržinu;
2. Nisu finansijski instrumenti;
3. Nije bitna namena sredstva za njegovo klasifikovanje kao nematerijalnog ulaganja.¹⁷

Takođe, sredstvo mora ispunjavati zahteve koji su dati definicijom i to:

1. da postoji mogućnost njegove identifikacije
2. da postoji kontrola nad tim resursom
3. da se može utvrditi postojanje budućih ekonomskih koristi tog sredstva.

Prema standardu (MRS 38), početno priznavanje i vrednovanje se reguliše za više mogućih načina sticanja nematerijalnih ulaganja i to zasebnim sticanjem, sticanjem kao delom poslovne kombinacije, sticanje pomoću državnog dodeljivanja, razmene imovine i stvaranja unutar samog privrednog subjekta.

Bitna stavka Standarda je svakako i klasifikovanje nematerijalne imovine prema načinu sticanja. Ovo je važno jer bitno tangira procene samih nematerijalnih sredstava. Prema načinu sticanja nematerijalnu imovinu možemo podeliti na:

- Nematerijalna sredstva koja se zasebno stiču
- Nematerijalna sredstva koja se stiču kao deo poslovne kombinacije
- Nematerijalna sredstva koja se stiču uz pomoć državnog davanja
- Nematerijalna sredstva koja se stiču putem razmene imovine
- Interno generisan Goodwill
- Nematerijalna sredstva koja se interno generišu

¹⁷ Petrović Z., (2009) *Računovodstvena regulativa*, str 170, Beograd.

U vezi sa obračunavanjem amortizacije nematerijalnih ulaganja možemo reći da je definisano Standardom MRS 38:

- Vremensko trajanje obračuna amortizacije;
- Procenjivanje i korišćenje ostatka vrednosti;
- Metode amortizacije i
- Obaveza provere vremenstog trajanja obračunavanja amortizacije i metode amortizacije.

Sa obračunom amortizacije nematerijalnog ulaganja se započinje kada je ono spremno za upotrebu na način na koji to od njega očekuje rukovodstvo privrednog subjekta. Standard ne precizira da li je to do prvog narednog dana ili od prvog dana sledećeg meseca.

Kao i kod nekih drugih osnovnih sredstava, kod nematerijalnih sredstava mogu se koristiti linearni, degresivni i funkcionalni metod amortizacije. O primeni ovih metoda, odnosno kako koje metode koriste kompanije u Srbiji i okruženju, biće više reči u istraživačkom delu rada.

PROMENE RAČUNOVODSTVENIH PROCENA

Definisanje

Sastavljanje finansijskih izveštaja zahteva od rukovodstva Društva da vrši procene i donosi pretpostavke koje mogu da imaju efekat na prezentovane vrednosti sredstava i obaveza i obelodanjivanje potencijalnih potraživanja i obaveza na dan sastavljanja finansijskih izveštaja, kao i prihoda i rashoda u toku izveštajnog perioda.

Računovodstvena procena je postupak kojim se vrši procenjivanje visine neke stavke u poslovnoj transakciji ili procenjivanje parametra na osnovu kojih će se utvrditi visina te stavke.¹⁸

Ove procene i pretpostavke su zasnovane na iskustvu, tekućim i očekivanim uslovima poslovanja i ostalim raspoloživim informacijama na dan sastavljanja finansijskih izveštaja. Takođe, procene može vršiti ovlašćeno lice, kao što su ovlašćeni procenitelji.

Stvarni rezultati u praksi se mogu razlikovati od procenjenih iznosa, i da bi se to izbeglo, potrebno je da procene budu razume, da podrazumevaju aktuelne podatke, da su zasnovane na najboljim saznanjima. Takođe, preporučuje se da pretpostavke po kojima se vrši procena budu takve da bi ih i drugi primenili.

Što se tiče računovodstvenih procena, bitno je obelodaniti u finansijskim izveštajima, najpravičnije u napomenama:

- pretpostavke koje je rukovodstvo primenilo
- pristupi, metode i modeli procene
- predviđanja budućih događaja
- očekivanja na kojima se podaci zasnivaju

Bitno je prepoznati da rukovodstvo procenjuje sposobnost kompanije da nastavi da trajno posluje u smislu stalnosti posovanja (going concern princip), i u vezi s tim, kada je

¹⁸ Petrović Z., (2009) *Računovodstvena regulativa*, str 407, Beograd.

rukovodstvo svesno neizvesnosti vezanih za događaje ili uslove koji dovode u sumnju sposobnost društva da nastavi da posluje u neograničenom trajanju, u obavezi je da tu neizvesnost i obelodani.

Procene moraju biti dosledne procenama izvršenim u skladu sa prethodnim računovodstvenim principima, osim ako ne postoji objektivan dokaz da su te procene bile pogrešne. Ukoliko društvo u svom početnom izveštaju koristi fer vrednost kao metod procene, u obavezi je da obelodani ukupan iznos tih fer vrednosti i zbirno korigovanje knjigovodstvenih vrednosti.

Najčešći oblici računovodstvenih procena su:

1. Korisni vek trajanja nekretnina, postrojenja i opreme
2. Nematerijalna ulaganja
3. Umanjenje vrednosti imovine
4. Ispravka vrednosti potraživanja
5. Ispravka vrednosti zaliha i zaliha sa usporenim obrtom
6. Sudski sporovi
7. Odložena poreska sredstva i dr.

Korisni vek trajanja nekretnina, postrojenja i opreme

Preduzeće ima obavezu da svake godine procenjuje preostali vek trajanja nekretnina, postrojenja i opreme i to na kraju svake poslovne godine, kao i rezidualnu vrednost, procenu troškova uklanjanja nekretnina, postrojenja i opreme, kao i metod amortizacije.

Procena preostalog veka trajanja nekretnina, postrojenja i opreme je obično zasnovana na istorijskom iskustvu sa sličnim sredstvima, kao i predviđenim tehnološkim napretkom i promenama ekonomskih i industrijskih faktora. Svakako da mašina koja je zastarela i ukoliko se javlja potreba za usavršavanjem proizvodnje, mora se obratiti posebna pažnja na mašinu koja je već u upotrebi i njen vek trajanja.

Ukoliko dođe do procene koja se razlikuje od prethodnih procena, promene u poslovnim knjigama kompanije moraju se evidentirati u skladu sa Međunarodnim računovodstvenim standardom 8 – *Računovodstvene politike, promene računovodstvenih procena i greške*. Svakako da ove promene mogu imati materijalno značajan efekat na knjigovodstvenu vrednost nekretnina, postrojenja i opreme, kao i na iznos amortizacije tekućeg obračunskog perioda. Obelodanjivanje značajnih pretpostavki koje se primenjuju kod procene fer vrednosti ovih sredstava je od krucijalnog značaja. Ovde treba posebnu pažnju posvetiti metodama, prisutpima i pretpostavkama u vezi procenjivanja nekretnina, postrojenja i opreme.

Nematerijalna ulaganja

Kao što smo već rekli oblast nematerijalnih ulaganja regulisana je Međunarodnim računovodstvenim standardom 38 - *Nematerijalna ulaganja*.

Prema standardu amortizacija se obračunava za nematerijalna ulaganja koja imaju ograničen vek trajanja, dok se za sredstva koja nemaju ograničen vek trajanja, amortizacija i ne obračunava. Za nematerijalno ulaganje se smatra da ima neograničeno dug vek upotrebe u privrednom subjektu ukoliko se na osnovu analize svih relevantnih faktora ne može predvideti završetak perioda u kojem se očekuje da ono za privredni subjekt stvara neto tokove gotovine.¹⁹ Jako je zanimljivo razmotriti šta se dešava sa softverima koje poseduje kompanija. Softver ima neograničen vek trajanja, ali se postavlja pitanje šta se dešava sa njim kada izađe novi softver i novi programi koji prate taj softver, odnosno postavlja se pitanje kompatibilnosti novih pomoćnih softvera i da li će oni moći da se koriste na starom, osnovnom softveru.

Standard privrednim subjektima ostavlja slobodu da sami procenjuju vek upotrebe nematerijalnih ulaganja. U tom smislu privredni subjekt procenjuje da li je vek upotrebe nematerijalnog ulaganja vremenski ograničen ili nije. Ukoliko je ograničen, kompanija

¹⁹ Petrović Z., (2009) *Računovodstvena regulativa*, str 194, Beograd.

mora da odredi ili period njegovog korišćenja ili broj proizvoda ili usluga koje će biti pružene korišćenjem tog sredstva, zavisno od metode amortizacije koja će se primenjivati.

Umanjenje vrednosti imovine

Na dan bilansa stanja, kompanija vrši pregled knjigovodstvene vrednosti materijalne i nematerijalne imovine i procenjuje da li postoje indikacije za umanjeње vrednosti nekog sredstva. Prilikom procenjivanja vrednosti nekog sredstva, sredstva koja gotovinske tokove ne generišu nezavisno dodeljuju se odgovarajućoj jedinici koja generiše novac. Naknadne promene u dodeljivanju jedinici koja generiše novac ili u vremenu novčanih tokova mogu da utiču na knjigovodstvenu vrednost odnosno imovine.

Ispravka vrednosti potraživanja

Ispravka vrednosti sumnjivih i spornih potraživanja se obično vrši na osnovu procenjenih gubitaka usled nemogućnosti kupaca da izmire svoje obaveze prema subjektu. Procena rukovodstva se zasniva na:

1. Starosnoj analizi potraživanja od kupaca (ukoliko kupac duguje određeni iznos duže od godinu dana, realno je da to potraživanje nije više regularno potraživanje već se mora reklasifikovati kao sumnjivo, odnosno sporno ukoliko je pokrenut sudski postupak protiv kupca),
2. Istorijskim otpisima
3. Kreditnoj sposobnosti kupca (posebno obratiti pažnju na zvanične podatke Narodne banke Srbije o blokadi računa, što je jako čest slučaj u Srbiji)
4. Promenama u postojećim uslovima prodaje.

Kada ocenjuje kreditnu sposobnost kupca i njegovu isplatu potraživanja, preduzeće mora uzeti u obzir i ocenu budućeg ponašanja kupca u očekivanoj budućoj naplati, kako iz iskustva tako i iz informacija koje ima sa tržišta i razgovora sa kupcem. Promene u uslovima poslovanja, delatnost i okolnosti vezane za neke kupce mogu imati za posledicu korekciju ispravke vrednosti sumnjivih i spornih potraživanja obelodanjenih u finansijskim izveštajima kompanije.

Ispravka vrednosti zastarelih zaliha i zaliha sa usporenim obrtom

Svake godine preduzeće ima obavezu porcenivanja zaliha, a pod tim se podrazumeva da li su zalihe zastarele ili imaju sporiji obrt od planiranog. Ovo važi najviše za proizvodna preduzeća, njihov materijal za proizvodnju u same zalihe gotovih proizvoda. Takođe, trgovinska preduzeća imaju obavezu da godišnje vrše ovu procenu. Ova procena uzima u obzir očekivano kretanje cene i troškova u periodu nakon datuma bilansa stanja i njena realnost zavisi od budućih događaja koji treba da potvrde uslove koji su postojali na dan bilansa stanja. Takođe, određene zalihe vrednuju se po neto prodajnoj vrednosti. Procenu neto prodajne vrednosti zaliha potrebno je izvršiti na osnovu najpouzdanijih informacija u vreme vršenja procene. Ova procena uzima u obzir očekivano kretanje cene i troškova u periodu nakon datuma bilansa stanja i njena realnost zavisi i od budućih događaja koji treba da potvrde uslove koji su postojali na dan bilansa stanja, i čine svojevrsnu aproksimaciju, kao i sve procene.

Sudski sporovi

Prilikom odmeravanja i priznavanja rezervisanja i utvrđivanja nivoa izloženosti potencijalnim obavezama koje se odnose na postojeće sudske sporove rukovodstvo preduzeća donosi određene procene. Ove procene su neophodne za utvrđivanje verovatnoće nastanka negativnog ishoda i određivanja iznosa neophodnog za konačno

sudsko poravnanje. Usled inherentne neizvesnosti u postupku procenjivanja, stvarni gubici mogu da se razlikuju od gubitaka inicijalno utvrđenim procenom. Zbog toga se procene koriguju kada preduzeće dođe do novih informacija, uglavnom uz podršku internih stručnih službi ili spoljnih savetnika. Izmene procena mogu da u značajnoj meri utiču na buduće poslovne rezultate.

Odložena poreska sredstva

Odložena poreska sredstva priznaju se na sve neiskorišćene poreske gubitke do mere do koje je izvesno da je nivo očekivanih budućih oporezivih dobitaka dovoljan da se neiskorišćeni poreski gubici mogu iskoristiti. Značajna procena od strane rukovodstva preduzeća je neophodna da bi se utvrdio iznos odloženih poreskih sredstava koja se mogu priznati, na osnovu perioda nastanka i visine budućih oporezivih dobitaka i strategije planiranja poreske politike.

Bankarske procene

Poslovanje banaka je specifično i njemu treba posebno obratiti pažnju. Revizija banaka dovodi u pitanje različite pozicije bilansa banke a jedan od glavnih segmenata revizije banaka je revizija bankarskih procena potraživanja banke po osnovu datih kredita.

Banka identifikuje, meri i procenjuje rizike kojima je izložena u svom poslovanju i upravlja tim rizicima. Zakonom je određeno da banka mora imati posebnu organizacionu jedinicu u čijem je delokrugu upravljanje rizicima. Banka je dužna da obezbedi funkcionalnu i organizacionu odvojenost aktivnosti upravljanja rizicima i redovnih poslovnih aktivnosti banke.

Zakonom se obuhvataju sve vrste rizika kojima je banka izložena u svom poslovanju, a naročito:²⁰

- Rizik likvidnosti;
- Kreditni rizik;
- Kamatni i devizni rizik i ostali tržišni rizici;
- Rizici izloženosti banke prema jednom licu ili grupi povezanih lica;
- Rizici ulaganja banke u druga pravna lica i u osnovna sredstva;
- Rizici koji se odnose na zemlju porekla lica prema kome je banka izložena;
- Operativni rizik, uključujući i pravni rizik, kao i rizik neodgovarajućeg upravljanja informacionim i drugim tehnologijama značajnim za poslovanje banaka.

Četvrtina od ukupno plasiranih kredita u Srbiji spada u grupu „loših kredita“, koje banke ne mogu ili veoma otežano naplaćuju. Bankari i Udruženje banaka Srbije za takvo stanje krive lošu situaciju u privredi. Osim velikog broja kredita koje su, uglavnom domaće banke odobravale firmama po političkoj i prijateljskoj liniji, bez adekvatnog obezbeđenja i procene kreditnog rizika, na rast loših kredita uticale su i sledeće činjenice:

- Krediti plasirani u švajcarskim francima, kod kojih je došlo do dupliranja mesečnih obaveza i rasta glavnog duga, čak i nakon nekoliko godina redovne otplate
- Visoke kamate kojim se opterećuje zdraviji deo privrede
- Povećavanje kamate tokom otplate kredita, što je dodatno uvećavalo mesečnu obavezu klijenta i time ga dovodilo u situaciju da teže servisira svoje obaveze
- Obračuni visokih i nezakonitih stopa zatezne kamate, čija primena je „pumpala“ dug i uvećavala ga, dovodeći klijenta u dužničko ropstvo.

Ovo se odnosi, kako na kredite plasirane privredi, tako i na fizička lica, kojima se, povećavanjem mesečnih izdataka prema banci umanjuje kupovna moć, što se direktno reflektuje na umanjenje prihoda privredi. Dakle, stanje u privredi polako se preslikava i

²⁰ Zakon o bankama preuzet sa sajta

<http://www.kombeg.org.rs/Komora/udruzenja/UdruzenjeFinansijskihOrganizacija.aspx?veza=1717> 31.1.2014

na bankarski sektor, kome, povećavanjem udela rizičnih kredita, osim nemogućnosti naplate svojih potraživanja, rastu i troškovi, u vidu povećavanja rezervacija prema NBS. Celo društvo gubi kroz umanjenje vrednosti imovine koju banke plene od svojih dužnika, a zatim je po nižim cenama prodaju kako bi namirile bar deo potraživanja. Ovde eksterna revizija ima velikog uticaja jer između ostalog proverava i određeni broj kredita i njihovo postojanje, ispravnost i obezbeđenje. Jako je bitno da li su krediti dati klijentima obezbeđeni nekim kolateralom, i da li je taj kolateral dobro procenjen od strane ovlašćenog procenjivača ukoliko je slučaj da je kolateral zgrada ili stan.

Politikom banke je propisana učestalost procene potraživanja po datim kreditima komitentima banke. Najčešće se ova procena radi kvartalno, i ona obuhvata analizu kompletnih datih kredita komitentima. Ova procena se vrši radi stvaranja rezervisanja po osnovu očekivanja banke da određeni klijenti neće biti u mogućnosti da vrate kredit, kasne sa uplatama rata ili su već prestali da plaćaju svoje rate. Banka u ovim slučajevima priznaje gubitak odnosno umanjuje svoju dobit za period izveštavanja.

Procena potraživanja banke može biti:

- kolektivna i
- individualna.

Individualna procena potraživanja se vrši za jednog klijenta i sve njegove partije, odnosno ukoliko jedan klijent ima više partija sve njegove partije se sabiraju. U nekim bankama kriterijum za klasifikaciju klijenta na individualnu procenu je ukupan iznos svih kredita od 4.000.000,00 RSD, odnosno njegova bruto izloženost. Ovaj iznos je propisan politikom banke. Kada se radi analiza ovako segmentiranog klijenta u obzir se uzimaju razni faktori koji mogu uticati na podmirivanje duga prema banci od strane klijenta. U obzir se uzima kašnjenje klijenta sa isplatom rata, procena poslovanja klijenta ili njegov lični dohodak ukoliko je reč o fizičkom licu, stanje u državi, privredi ili grani privrede kojom se klijent bavi. Treba napomenuti da ukoliko je bruto izloženost veća o 4 miliona RSD, a klijent redovno isplaćuje svoje obaveze prema banci i nema nikakvog dokaza da se u budućnosti to neće promeniti, njegova potraživanja se svrstavaju u kolektivnu procenu potraživanja.

Kolektivna procena potraživanja obuhvata sve kredite koji nisu okarakterisani kao individualna potraživanja, odnosno ne ispunjavaju kriterijume za takvu klasifikaciju. U ovom delu se svi klijenti svrstavaju u određene kategorije koje su propisane metodologijom banke. Kriterijum za svrstavanje u neku kategoriju može biti vrsta kredita. Ovde se određuje procenat otpisa za celu grupu kredita po kategorijama. Ovaj procenat se takođe određuje sama banka.

Ove bankarske procene su predmet eksterne revizije i u većini slučajeva se mišljena revizije i banke razilaze oko toga koliko je trebalo otpisati potraživanja za kredite. Dok banke žele da ovaj procenat otpisa bude što manji, revizija je zainteresovana da taj procenat bude što veći, odnosno realniji u cilju sastavljanja tačnih finansijskih izveštaja, odnosno neprecenjenog ili nepodcenjenog finansijskog rezultata.

RAČUNOVODSTVENE GREŠKE I POSTUPCI ISPRAVKE GREŠAKA

Definisanje

Kada je reč o greškama u finansijskim izveštajima, ovde se misli na greške koje nastaju u vezi sa priznavanjem, prezentacijom i obelodanjivanjem finansijskih izveštaja i svih njihovih elemenata. Finansijski izveštaji nisu tačni i ne prikazuju istinito stanje posmatranog subjekta ukoliko sadrže značajne (materijalne) greške, kao i ako sadrže beznačajne greške koje su učinjene sa namerom da se postigne određeni prikaz finansijskog položaja, uspešnosti ili novčanih tokova privrednog subjekta. Nekada neka greška može izgledati materijalno beznačajna zbog svog iznosa ali od velikog značaja za ukupnu sliku o preduzeću.

Računovodstvene greške možemo klasifikovati sa više aspekata. Najvažnije klasifikacije su one prema vremenu kada su greške napravljene i otkrivene, i prema nameri da greške nastanu.

Prema vremenu kada su greške napravljene razlikujemo:

- *Greške tekućeg perioda* - To su one greške koje su nastale u tekućem obračunskom periodu i one su otkrivene i moraju biti ispravljene pre nego što se finansijski izveštaji odobre i izdaju. To znači da se ove greške neće ni pojaviti u finansijskim izveštajima. Ove greške mogu biti otkrivene od strane službe računovodstva subjekta, interne revizije ili pak eksterne revizije.
- *Greške iz ranijih perioda* – Ove greške se su otkrivene u tekućem obračunskom periodu ali su nastale u nekom od predhodnih obračunskih perioda. Ovo može imati dvostruki uticaj, prvi, u kojem je direktno uticano na izveštaje iz predhodnog izveštajnog perioda, i drugi jer se sastavljanje tekućih izveštaja bazira na početnom stanju koje je preuzeto sa ranijih izveštaja, odnosno njihovih zaključnih računa.

Prema nameri da greške nastanu razlikujemo:

- *Namerne greške*
- *Nenamerne greške*

Namerne greške nastaju usled želje rukovodstva ili menadžmenta da takozvanim „friziranjem“ izveštaja postignu određene rezultate, odnosno prikažu veći dobitak ili gubitak, zavisno od toga šta je cilj greške. One su svesno napravljene i moraju biti predmet revizije finansijskih izveštaja. Njihovo utvrđivanje i namerno neispravljanje podležu zakonskim sankcijama. Sa druge strane, postoje nenamerne greške koje načešće nastaju iz neznanja ili previda pri unosu pogrešnog podatka. One se najčešće javljaju pri manuelnom unosu podataka, kada unos podataka nije ograničen nekim pravilom, i kada postoji odsustvo softvera koji će pomoći pri prevenciji pravljenja grešaka u unosu.

Prema uticaju ispravke greške razlikujemo:

- *Greške čijim ispravljanjem povećavamo rezultat iz ranijih godina;*
- *Greške čijim ispravljanjem samnjuemo rezultat iz ranijih godina;*
- *Greške čijim ispravljanjem ne utičemo na rezultat;*
- *Greške čijim ispravljanjem utičemo na rezultat ali ne na oporezivu dobit.*

Ispravku računovodstvenih grešaka treba značajno razlikovati od računovodstvenih procena jer su računovodstvene procene, po svojoj prirodi, svojevrsne aproksimacije koje mogu biti promenjene u slučaju kada su dostupne bliže informacije o datoj proceni. Na primer, dobitak ili gubitak koji je priznat nakon ishoda potencijalnog događaja ne smatra se ispravkom greške.

Na greške koje nisu materijalno značajne mogu se ali i ne moraju primenjivati odredbe Standarda MRS 8 - Računovodstvene politike, promene računovodstvenih procena i greške. Takve greške mogu se ispraviti tako da imaju uticaj na rezultat tekuće godine. Ovo praktično znači da njihovim ispravljanjem vršio bi se uticaj na tekuće finansijske izveštaje jer se dolazi do priznavanja prihoda ili rashoda u tekućoj godini koji su se

odnosili na prethodu, ali nisu materijalno značajni. Takvi prihodi i rashodi trebali bi da u svom nazivu sadrže oznaku Prihodi/Rashodi iz ranijih godina.

Postupci ispravke greške i ograničenja

U slučaju utvrđene materijalno značajne greške privredni subjekt vrši retroaktivnu ispravku u prvom setu finansijskih izveštaja odobrenim za izdavanje nakon otkrivanja tih grešaka. Ovo praktično znači da ukoliko se sastavljaju finansijski izveštaji za 2015-tu izveštajnu godinu, a otkrivena je greška nastala u nekom od predhodnih izveštajnih perioda, privredni subjekt će ispravku izvršiti sprovođenjem knjiženja u toj poslovnoj godini (pod datumom 1.1.2015.) i samim tim će se postići efekat ispravke finansijskih izveštaja koji se sastavljaju na dan 31.12.2015. Kao što je u MRS 8 naznačeno, subjekt ima obavezu da značajnu grešku ranijeg perioda ispravi retroaktivno i to na sledeći način:

1. Prepravljanjem uporednih iznosa za prezentovane predhodne periode u kojima je greška nastala; ili
2. Ako je greška nastala pre najranijeg prezentovanog perioda, prepravljanjem početnog stanja imovine, obaveza i kapitala za najraniji prezentovani period.²¹

Ispravku grešaka ranijih perioda obavljamo tangiranjem računa 591 i 691, ako i njima povezanim računima u datoj situaciji. Na računu **591** – *Rashodi, efekti promene računovodstvenih politika i ispravke grešaka iz ranijih godina*, iskazuju se naknadno utvrđeni rashodi iz ranijih perioda, kao i efekti promene računovodstvenih politika i ispravke grešaka iz ranijih godina koja nije materijalno značajna. Ovaj račun se po potrebi može raščlaniti u glavnoj knjizi finansijskog računovodstva. Na računu **691** – *Prihodi, promene računovodstvenih politika i ispravke grešaka iz ranijih godina*, iskazuju se naknadno utvrđeni prihodi iz ranijih perioda, kao i efekti promene računovodstvenih politika i ispravke grešaka iz ranijih godina koja nije materijalno značajna. Takođe, i ovaj račun se po potrebi može raščlaniti u glavnoj knjizi finansijskog računovodstva.

²¹ MRS 8 – *Računovodstvene politike, promene računovodstvenih procena i greške. Paragraf 42.*

Kada bi, na primer, uzeli manjak ili višak nekog osnovnog sredstva, odnosno građevinskog objekta mogli bi da objasnimo postupak ispravke. S obzirom na prirodu građevinskih objekata, odnosno njihov pojava oblik i veliku vrednost, utvrđivanje manjka ili viška ukazuje na greške u ranijim popisima, i ukoliko se utvrdi da je do neslaganja sa stvarnim stanjem došlo zbog utvrđene greške u popisu ili knjigovodstvu koja je napravljena u ranijim periodima, potrebno je ispraviti tu grešku na računima 591 i 691 u zavisnosti da li je u pitanju višak ili manjak. U nastavku ćemo dati dva primera knjiženja na računima 591 i 691.

Dnevnik glavne knjige finansijskog knjigovodstva
Tabela 4

Redni broj	Broj računa		Opis	Iznos	
	Duguje	Potražuje		Duguje	Potražuje
1	591		Rashodi, efekti promene računovodstvene politike i ispravka grešaka iz ranijih godina	150.000	
			Dobavljači u zemlji		150.000
		4330	Za ispravljanje greške		

U ovo slučaju, možemo primetiti da je tangiran rashod, odnosno račun 591. To znači da je rezultat bio precenjen usled neproknjižene fakture i uslugu je pružio preduzetnik koji nije u sistemu PDV-a. Greška nije uticala na rezultat pre oporezivanja u posmatranoj godini u granicama materijalnosti.

Dnevnik glavne knjige finansijskog knjigovodstva
Tabela 5

Redni broj	Broj računa		Opis	Iznos	
	Duguje	Potražuje		Duguje	Potražuje
2	202		Kupci u zemlji	240.000	
			Prihodi, efekti promene računovodstvene politike i ispravka grešaka iz ranijih godina		200.000
		691			
		470	Obaveze za porez na dodatu vrednost za izdate fakture		40.000
			Za ispravljanje greške		

U ovom primeru u prethodnoj izveštajnoj godini greškom nije proknjižena faktura kojom se prihoduje iznos od 200.000 RSD i uračunati PDV u iznosu od 40.000 RSD. Radi se o grešci koja bi promenila rezultat pre oporezivanja izveštajne godine za manje od 1%.

Kada je neizvodljivo utvrditi efekte greške iz određenog perioda na upredne podatke za jedan ili više prikazanih prethodnih perioda, privredni subjekt prepračunava početna stanja sredstava, obaveza i kapitala za najraniji period za koji je retroaktivno preračunavanje izvodljivo. Na primer, u 20x5. godini utvrđeno je da je greška napravljena u 20x2. godini. Ukoliko nije moguće utvrditi efekat greške za 20x2. godinu proverava se da li se taj efekat može utvrditi za 20x3. godinu. Ako se ni za nju ne može utvrditi efekat proverava se za prvu sledeću godinu da li se može utvrditi efekat, itd. Može se desiti da ni za jedan prethodni izveštajni period to nije izvodljivo uraditi. U tom slučaju privredni subjekt preračunava početno stanje tekoćeg obračunskog perioda.²²

Kao što smo ranije naveli, postoji četiri moguća ishoda ukoliko je greška nastala: kada ispravka greške dovodi do povećanja ili smanjenja rezultata iz predhodnih perioda, i kada ispravka grešaka nema nikakav uticaj na rezultat ili utiče na rezultat ali ne i na promenu oporezive dobiti.

U prvom slučaju dolazi do toga da je privredni subjekt imao dobitak iz ranijih godina (primer: 10.000.000 RSD). Iznos materijalno značajne greške (primer: 12.000.000 RSD) je veći od iznosa iskazanog dobitka i greška je takve prirode da će njenom ispravkom doći do smanjenja rezultata i samim tim i do potpunog nestanka dobitka i iskazivanja gubitka iz ranijih godina (gubitak će biti 2.000.000 RSD).

Drugi slučaj se vezuje za gubitak ranijih godina privrednog subjekta (primer 5.000.000 RSD). Iznos materijalno značajne greške (primer 5.500.000 RSD) je veći od iskazanog iznosa gubitka predhodnih perioda i greška je takve prirode da će njenom ispravkom doći do smanjenja gubitka, odnosno njegovog potpunog nestanka i iskazivanja dobitka iz ranijih godina (dobitak će iznositi 500.000 RSD). Ova dva tipa greške utiču na rezultat i samim tim moraju se vršiti ispravke poreskog bilansa i poreske prijave obračunskog perioda u kojem je greška nastala.

²² Petrović Z., (2009) *Računovodstvena regulativa*, str 428, Beograd.

U sledeća dva slučaja, ispravka greške ne utiče na promenu oporezive dobiti. Kada dolazi do najčešće računovodstvene greške, pogrešnog kontiranja, javlja se treći slučaj. To je u stvari situacija kada je potrebni iznos proknjižen na pravoj strani bilansa (aktivni ili pasivi) ali na pogrešnom računu. Primer ove situacije je proknjižen iznos na tekućem računu (241 – Tekući računi) umesto na računu blagajne (243 – Blagajna).

Poslednja vrsta greške je ukoliko ispravka utiče na rezultat a ne utiču na promenu oporezive dobiti. Primer ove situacije je da je preduzeće izabralo kao računovodstvenu politiku da svake godine paralelno sa obračunom amortizacije srazmeran deo revalorizacije rezerve prebacuje na neraspoređenu dobit. U prošloj godini to greškom nije urađeno. Ispravka greške će dovesti do povećanja rezultata iz ranijih godina ali ne utiče na oporezivu dobit te godine.

Obelodanjivanja u vezi sa materijalno značajnim greškama iz prethodnih izveštajnih perioda

U vezi sa materijalno značajnim greškama koje mogu biti utvrđene, pri primeni paragrafa 42 Standarda MRS 8 - „Računovodstvene politike, promene računovodstvenih procena i greške“, standard propisuje sledeće stavke koje moraju biti obelodanjene:

- *Priroda* materijalno značajne greške iz prethodnog perioda;
- Za svaki prikazani period, u meri u kojoj je to izvoljivo, *iznos korekcije* svake stavke finansijskih izveštaja na koju ispravka utiče, kao i osnove i razređene zarade po akciji ukoliko privredni subjekt primenjuje MRS 33 „Zarade po akciji“;
- *Iznos* ispravke na početku najranije prikazanog perioda; i
- Ukoliko je za određeni prethodni period neizvodljivo izvršiti retrospektivno prepravljanje podataka, moraju se obelodaniti okolnosti koje su dovele do te situacije i opis kako i do kada je greška ispravljena.

STUDIJSKO ISTRAŽIVAČKI RAD

Pravilno izabane računovodstvene politike i fer računovodstvene procene imaju jedan od presudnih značaja za kvalitet finansijskih izveštaja. Kako bi set finansijskih izveštaja bio potpun, i dao pravu sliku o preduzeću, potrebno je sastaviti i Napomene uz finansijske izveštaje.

Kako osnovni set finansijskih izveštaja (bilans stanja i bilans uspeha) ne mogu da zadovolje potrebe svih korisnika finansijskih izveštaja, potrebno je obratiti posebnu pažnju pri sastavljanju Napomena uz finasijske izveštaje (u nastavku Napomene). Napomene moraju sadržati bitne delove računovodstvenih politika i računovdstvenih procena koje se odnose na predmetno preduzeće, kao i procenu rizika dugoročnog poslovanja preduzeća, odnosno procenu da li preduzeće može da posluje po principu "going concern".

Ključne informacije koje mora da sadrži ovaj finansijski izveštaj odnose se na informacije o primenjenim računodstvenim politikama kako zahteva MRS1 - Prezentacija finansijskih izveštaja. Obelodanjivanje ovih informacija zahtevaju standardi, odnosno informacija koje nisu prikazane u finansijskim izveštajima, kao i dodatne informacije koje nisu prikazane u finansijskim izveštajima (kao što su pomenute računovodstvene procene), a koje su neophodne za razumevanje kako finansijskih izveštaja, tako i samog poslovanja posmatrane kompanije.

U ovom delu ćemo se osvrnuti na kvalitet i sadržaj Napomena uz finansijske izveštaje određenih kompanija u Srbiji, pokušavajući da prikažemo sličnosti i razlike u primeni određenih računovodstvenih politika i procena kako prema kompanijama tako i prema određenim granama u kojima te kompanije posluju. Poredićemo kompanije koje se bave proizvodnjom konditorskih proizvoda, telekomunikacionim kompanijama, kao i najvećim građevinskim kompanijama koje posluju na prostoru Srbije. Svi podaci biće predstavljeni iz Napomena za date kompanije koje su objavljene uz finansijkse izveštaje za 2013-tu godinu.

RAČUNOVODSTVENE POLITIKE I PROCENE KONDITORSKIH KOMPANIJA

Posmatrajući Napomene uz finansijske izveštaje četiri kompanije iste veličine koje se bave proizvodnjom konditorskih proizvoda, došli smo do sledećih zaključaka:

- *Nematerijalna sredstva* – Vrednuju se po nabavnoj vrednosti ili ceni koštanja. Procenjeni vek trajanja je između tri i pet godina, što znači da uz primenu proporcijalnog metoda obračuna amortizacije, stopa amortizacije iznosi 20-33,33%. U konditorskoj industriji nematerijalna sredstva se najviše odnose na licence i softvere koji se koriste u proizvodnim procesima.
- *Nekretnine, postrojenja i oprema* – Vrednovanje osnovnih sredstava je u visini cene koštanja ili nabavne cene u koju spadaju i zavisni troškovi nabavke i troškovi aktiviranja sredstva. Sve četiri kompanije koriste proporcionalni metod amortizacije i raspored stopa i procenjenog veka trajanja daćemo u sledećim tabelama:

Naziv kompanije	Soko Štark doo
Veličina pravnog lica	Veliko
Delatnost	1072-Proizvodnja dvopeka, kekisa, trajnog peciva i kolača

	Značajne računovodstvene politike	Godine amortizovanja	Tip rač. politike
	Nekretnine, postrojenja i oprema		Proporcionalni metod amortizacije
	Građevinski objekti	40	2,50%
	Mašine i oprema	5-20	5-20%
	Motorna vozila	6,5	15,38%
	Nameštaj, pribor i oprema	3-14	7-33.33%
	Investicione nekretnine	/	/

Tabela 6, Računovodstvene politike osnovnih sredstava Soko Štark doo

Naziv kompanije	Bambi AD
Veličina pravnog lica	Veliko
Delatnost	1072-Proizvodnja dvopeka, kekisa, trajnog peciva i kolača

	Značajne računovodstvene politike	Godine amortizovanja	Tip rač. politike
	Nekretnine postrojenja i oprema		Proporcionalni metod amortizacije
	Građevinski objekti	5-120	1,65%
	Mašine i oprema	4-10	10-25%
	Motorna vozila	4-10	10-25%
	Nameštaj, pribor i oprema	6	16,75%
	Investicione nekretnine		

Tabela 7, Računovodstvene politike osnovnih sredstava Bambi AD

Naziv kompanije	Banini AD
Veličina pravnog lica	Veliko
Delatnost	1072-Proizvodnja dvopeka, kekisa, trajnog peciva i kolača

	Značajne računovodstvene politike	Godine amortizovanja	Tip rač. politike
	Nekretnine postrojenja i oprema		Proporcionalni metod amortizacije
	Građevinski objekti	40	2,50%
	Mašine i oprema	10	10%
	Motorna vozila	5	20%
	Nameštaj, pribor i oprema	5-10	10-20%
	Investicione nekretnine	40	2,50%

Tabela 8, Računovodstvene politike osnovnih sredstava Banini AD

Naziv kompanije	Jaffa DOO
Veličina pravnog lica	Veliko
Delatnost	1072-Proizvodnja dvopeka, keksa, trajnog peciva i kolača

Značajna računovodstvena politika	Godine amortizovanja			Tip rač. politike
	Nekretnosti i oprema			Proporcionalna metoda amortizacije
		Građevinski objekti	20-100	1-5%
		Mašinska oprema	8-20	5-12.5%
		Motorna vozila	6.5-14	7-15%
		Nameštaj, pribor i oprema	5-14	7-20%
		Investicione nekretnosti	/	/

Tabela 9, Računovodstvene politike osnovnih sredstava Jaffa Doo

- *Zalihe* – Vrednovanje zaliha u posmatranim konditorskim kompanijama je identično, odnosno sve posmatrane kompanije vode gotove proizvode po ceni koštanja ili neto prodajnoj vrednosti, u zavisnosti koja je niža. Što se tiče materijala, rezervnih delova i inventara, procenjuju se po nabavnoj vrednosti u kompanijama Jaffa i Banini, dok za druge dve nemamo podatke, što dovodi u pitanje kompletnost podataka koje prezentuju Napomene u ostale dve kompanije. Što se tiče računovodstvenih politika vođenja zaliha vidimo dva trenda, odnosno vođenje zaliha po FIFO metodi i metodi prosečnih ponderisanih cena. Pregled računovodstvenih politika i procena vrednosti zaliha po kompanijama predstavimo u sledećoj tabeli:

		Soko Štark doo	Bambi AD	Banini AD	Jaffa DOO
Zalihe	Materijal, rezervni delovi, inventar	-	Ponderisane prosečne cene	Ponderisane prosečne cene	FIFO
	Gotovi proizvodi	FIFO	Ponderisane prosečne cene	Ponderisane prosečne cene	FIFO

Tabela 10, Računovodstvene politike zaliha u konditorskim kompanijama

Posmatrajući Napomene uz finansijske izveštaje u poslednje tri godine (2011, 2012, 2013), možemo primetiti da kompanije nisu menjale svoje računovodstvene politke vođenja zaliha materijala i gotovih proizvoda. Ovo je pozitivan pokazatelj jer to znači da kompanije nisu pokušavale nikakve malverzacije promenama računovodstvenih politika.

Analizu ćemo proširiti poređenjem naših kompanija i njenih računovodstvenih politika sa jednom od najvećih svetskih konditorskih kompanija – Ulker Biskuvi Sanayi A.S ili kraće Ulker i njenih finansijskih izveštaja za 2013.godinu.

Ulker vodi u poslovnim knjigama svoja sredstva po nabavnoj ceni umanjenoj za akumuliranu amortizaciju i nastalo obezvređenje. Kako kompanija procenjuje vek trajanja osnovnih sredstava predstaviceмо sledećom slikom:

	Useful Life
Buildings	25 – 50 years
Land improvements	10 – 50 years
Machinery, plant and equipments	4 – 15 years
Vehicles	4 – 10 years
Other tangible assets	4 – 10 years
Furniture and fixtures	3 – 10 years

Slika 1, Procenjeni vek trajanja osnovnih sredstava -Ulker

Nematerijalna ulaganja se u kompaniji Ulker amortizuju linearnim metodom amortizacije prema procenjenom veku trajanja koji u ovom slučaju iznosi između dve i petnaest godina za posmatrana sredstva.

Naziv kompanije	Ulker
Veličina pravnog lica	/
Delatnost	/

Značajneračunovodstvenepolitike	Godine amortizovanja		Tip rač. politike
	Nekretnine postrojenja i oprema		Proporcionalni metod amortizacije
	Građevinski objekti	25-50	2-4%
	Mašine i oprema	4-15	6,67-25%
	Motorna vozila	4-10	10-25%
	Nameštaj, pribor i oprema	3-10	10-33,33%
	Investicione nekretnine		

Tabela 11, Računovodstvene politike osnovnih sredstava – Ulker

Zanimljiv parametar, i sugestija svim našim kompanijama, je podatak da je posmatrana kompanija objavila i kao spisak i kao pregled sa iznosima uticaj promena računovodstvenih politika, kao i podatak da su sve promene izvršene retroaktivno na sve prethodne objavljene izveštaje. Na ovaj podatak nismo došli ni kod jedne domaće kompanije koju smo posmatrali. Ovo ćemo ilustrovati slikom u nastavku:

Classifications within the current assets are as follows:

- Income accrual amounting to TL 227.659 presented under other current assets in the previous year consolidated financial statement is classified in other trade receivables.
- Prepaid expenses amounting to TL 16.425.125 into presented under other current assets in the previous year consolidated financial statement is classified as a separate line.
- Current income tax asset amounting to TL 4.107.798 presented under other current assets in the previous year consolidated financial statement is classified as a separate line.

Slika 2, Promene računovodstvenih politika osnovnih sredstava - Ulker

Kao što možemo videti iz ovih prikaza, domaće kompanije imaju procenjeni vek trajanja osnovnih sredstava, posebno za zgrade i građevinske objekte, duže od kompanija u inostranstvu. Kod nas procenjeni vek trajanja ovih sredstava može iznositi i 120 godina, dok kod Ulkera vidimo da je maksimalni vek trajanja građevinskih objekata 50 godina.

Što se tiče grešaka, ovde imamo još jednu zanimljivost. Kompanija Ulker je obelodanila da su retroaktivno primenjene ispravke grešaka iz prethodnog perioda. Ovo se odnosi na grešku koja je nastala usled promene procene veka trajanja osnovnih sredstava u ćerki firmi Biskot Biskuvi Gida San. U izveštaju se navodi da ukoliko grupa ne bi promenila računovodstvene procene, ukupni trošak amortizacije bi bio veći za 6 miliona turskih lira u konsolidovanim finansijskim izveštajima za godinu koja se završava na dan 31.12.2014. godine.

Iako su finansijski izveštaji Ulkera izuzetno kvalitetni, moramo napomenuti da ne sadrže računovodstvene politike vođenja zaliha, odnosno metodu vođenja materijala koji bi bio bitan za poređenje sa posmatranim domaćim kompanijama.

RAČUNOVODSTVENE POLITIKE I PROCENE TELEKOMUNIKACIONIH KOMPANIJA

Posmatrajući Napomene uz finansijske izveštaje četiri kompanije iste veličine koje se bave pružanjem telekomunikacionih usluga došli smo do sledećih zaključaka:

- *Nematerijalna sredstva* - Vrednuju se po nabavnoj ceni umanjenoj za akumuliranu amortizaciju i nastalo obezvređenje. U ovoj grani privrede nematerijalna ulaganja čine 3-5% stalne imovine ali su značajna stavka svake telekomunikacione kompanije. Ovde se naviše misli na softvere i licence. Što se tiče softvera kod telekomunikacionih kompanija, njihov vek trajanja se procenjuje između tri i deset godina. S obzirom da sve posmatrane kompanije koriste proporcionalni metod obračuna amortizacije softvera, procenat godišnje sope amortizacije se kreće između 10% i 33,33%, kako će biti i predstavljeno u tabelama koje slede. Što se tiče licenci koje poseduju telekomunikacione kompanije, njihov procenjeni vek trajanja se kreće u velikom rasponu, i ne pokazuje nikakvu korelaciju od kompanije do kompanije (ekstrem je Telenor doo koji ima procenjen vek trajanja licenci od 20 godina). Posmatrane kompanije koriste proporcionalni metod amortiacije tako da se stopa kreće između 5% i 50%.
- *Nekretnine, postrojenja i oprema* - Osnovna sredstva telekomunikacionih kompanija razlikuju se značajno od osnovnih sredstava proizvodnih preduzeća. U ovom slučaju pojavljuju se osnovna sredstva kao što su na primer pristupne mreže, spojni kablovi, antenski stubovi, telekomunikaciona oprema i drugo, što doprinosi specifičnosti računovodstvenih politika u ovoj grani. Sve posmatrane kompanije vrednuju ovu vrstu osnovnih sredstava po nabavnoj ceni umanjenoj za akumuliranu amortizaciju i nastalo obezvređenje. Sve posmatrane kompanije koriste proporcionalni metod amortizacije nekretnina, postrojenja i opreme što će biti i predstavljeno u sledećim tabelama. Posebno bi skrenuli pažnju na kvalitet Napomena, samim tim i kompletnih finansijskih izveštaja kompanije Telenor doo zbog nedostatka objašnjenja procene i obračuna amortizacionih stopa i veka trajanja ovih sredstava.

Naziv kompanije	Telenor doo			
Veličina pravnog lica	Veliko			
Delatnost	6120 - Bežične komunikacije			
Značajne računovodstvene politike	Vrednovanje		Godine amortizovanja	Tip rač. politike
	Nematerijalna sredstva	Po nabavnoj ceni umanjenoj za akumuliranu amortizaciju i nastalo obezvređenje	3 20	Proporcionalni metod amortizacije 33,33% 5%
		Softveri Licence		
	Nekretnine postrojenja i oprema	Po nabavnoj ceni umanjenoj za akumuliranu amortizaciju i nastalo obezvređenje		Proporcionalni metod amortizacije
		Građevinski objekti		
		Mašine i oprema (tehnička oprema)		
		Motorna vozila		
		Nameštaj, pribor i oprema		

Tabela 12, Računovodstvene politike osnovnih sredstava Telenor Doo

Naziv kompanije	Telekom Srbija AD			
Veličina pravnog lica	Veliko			
Delatnost	6110 - Kablovske komunikacije			
Značajne računovodstvene politike	Vrednovanje		Godine amortizovanja	Tip rač. politike
	Nematerijalna sredstva	Po nabavnoj ceni umanjenoj za akumuliranu amortizaciju i nastalo obezvređenje	3-5 2-10	Proporcionalni metod amortizacije 20-33.33% 10-50%
		Softveri Licence		
	Nekretnine postrojenja i oprema	Po nabavnoj ceni umanjenoj za akumuliranu amortizaciju i nastalo obezvređenje		Proporcionalni metod amortizacije
		Građevinski objekti	\	\
		Mašine i oprema (tehnička oprema)	1,5-50%	2-66
		Motorna vozila	\	\
		Nameštaj, pribor i oprema	6,67-50%	2-15

Tabela 13, Računovodstvene politike osnovnih sredstava Telekom Srbija AD

Naziv kompanije	Vip Mobile DOO				
Veličina pravnog lica	Veliko				
Delatnost	6110 - Kablovske komunikacije				
Značajne računovodstvene politike	Vrednovanje		Godine amortizovanja	Tip rač. politike	
	Nematerijalna sredstva	Softveri Licence	Po nabavnoj ceni umanjenoj za akumuliranu amortizaciju i nastalo obezvređenje / 5		Proporcionalni metod amortizacije / 20%
	Nekretnine postrojenja i oprema	Po nabavnoj ceni umanjenoj za akumuliranu amortizaciju i nastalo obezvređenje Građevinski objekti Mašine i oprema (tehnička oprema) Motorna voz. Nameštaj, pribor i oprema	20 5-8 / 1.5-20		Proporcionalni metod amortizacije 5% 12.5-20% / 5-66.67%

Tabela 14, Računovodstvene politike osnovnih sredstava Vip Mobile doo

Naziv kompanije	Orion Telekom DOO				
Veličina pravnog lica	Veliko				
Delatnost	6110 - Kablovske komunikacije				
Značajne računovodstvene politike	Vrednovanje		Godine amortizovanja	Tip rač. politike	
	Nematerijalna sredstva	Softveri Licence	Po nabavnoj ceni umanjenoj za akumuliranu amortizaciju 10 10		Proporcionalni metod amortizacije 10% 10%
	Nekretnine postrojenja i oprema	Po nabavnoj ceni(ceni koštanja) umanjenoj za akumuliranu amortizaciju i nastalo obezvređenje Građevinski objekti Mašine i oprema (tehnička oprema) Motorna voz Nameštaj, pribor i oprema	10 3-10 3-10		10% 10-33% 10-33%

Tabela 15, Računovodstvene politike osnovnih sredstava Orion Telekom doo

- *Zalihe* - Kao i osnovna sredstva, zalihe u telokomunikacionim kompanijama su specifične i naravno različite u odnosu na proizvodne kompanije. S obzirom da prodaju uslugu korišćenja svoje mreže, kako interneta tako i telefonskih usluga, ove kompanije nemaju visok nivo zaliha. Zalihe predstavljaju između 16% i 27% ukupne obrtne imovine posmatranih kompanija i najčešće se odnose na mobilne telefone koje kompanije prodaju uz svoje usluge. Druga bitna stavka zaliha se odnosi na internet opremu koju kompanije daju na korišćenje ili prodaju korisnicima internet usluga. Sve posmatrane kompanije vrednuju zalihe po ceni koštanja ili neto prodajnoj vrednosti (u zavisnosti koja je niža). Posmatrane kompanije koriste metod prosečnih ponderisanih cena za obračun zaliha, dok za Telekom nije bilo moguće zaključiti koju metodu koristi, s obzirom da tih podataka u Napomenama nije bilo. Specifičnost vrednovanja mobilnih telefona prikazaćemo isečkom iz Napomena uz finansijske izveštaje kompanije Telenor doo:

Vrednovanje mobilnih telefona

Prodaja mobilnih telefona ne predstavlja deo regularnog poslovanja Društva i isključivo se vrši u sklopu ugovora koji definiše prodaju aparata zajedno sa post-paid SIM karticom (pretplata), odnosno ugovora sa više elemenata. Mobilni telefoni se prodaju po sniženim cenama u cilju promovisanja određenih usluga (tarifnih paketa) novim korisnicima. U pitanju je deo poslovne strategije Društva usmeren ka zaključivanju ugovora sa korisnicima na određeni period i, na taj način, obezbeđivanju ekonomskih koristi u budućnosti. Društvo u tom slučaju očekuje da će vrednost telefona nadoknaditi kroz koristi od spektra usluga koje pruža korisnicima u okviru ugovora sa više elemenata.

Slika 1, Specifičnost vrednovanja mobilnih telefona - Telenor doo

		Telenor doo	Telekom Srbija AD	Vip Mobile doo	Orion Telekom doo
Zalihe	Vrednovanje	Po ceni koštanja ili neto prodajnoj vrednosti (nižoj)	Po ceni koštanja ili neto prodajnoj vrednosti (nižoj)	Po ceni koštanja ili neto prodajnoj vrednosti (nižoj)	Po ceni koštanja ili neto prodajnoj vrednosti (nižoj)
	Metoda obračuna	Metod prodsečnih ponderisanih cena	/	Metod prodsečnih ponderisanih cena	Metod prodsečnih ponderisanih cena

Tabela 16, Računovodstvene politike zaliha u telekomunikacionim kompanijama

Naziv kompanije	Crnogorski Telekom AD				
Veličina pravnog lica					
Delatnost	Kablovske komunikacije				
Značajne računovodstvene politike	Vrednovanje		Godine amortizovanja	Tip rač. politike	
	Nematerijalna sredstva	Softveri Licence	Po nabavnoj ceni umanjenoj za akumuliranu amortizaciju	5 10-25	Proporcionalni metod amortizacije 20% 4-10%
	Nektretne postrojenja i oprema	Po nabavnoj ceni (ceni koštanja) umanjenoj za akumuliranu amortizaciju i nastalo obezvređenje		40	2.5%
		Građevinski objekti		10-20	5-10%
		Mašine i oprema (tehnička oprema)			
		Motorna voz			
		Nameštaj, pribor i oprema		3-10	10-33%

Tabela 17, Računovodstvene politike osnovnih sredstava Crnogorski Telekom AD

Naše istraživanje proširili smo i sa analizom kompanija iz Crne Gore. Odličan primer za poređenje je kompanija Crnogorski Telekom AD. Kao i kod kompanija u Srbiji, Crnogorski Telekom vrednuje osnovna sredstva po nabavnoj ceni umanjenoj za akumuliranu amortizaciju i svoja sredstva amortizuje primenom proporcionalnog metoda amortizacije. Softveri se amortizuju na 5 godina dok se različiti tipovi licenci amortizuju između 10 i 25 godina. Crnogorski Telekom je u svojim finansijskim izveštajima razvrstao svoja nematerijalna ulaganja, što ilustruje isečak iz finansijskih izveštaja ove kompanije u nastavku:

Nematerijalna ulaganja	Korisni vijek (godina)
Telekomunikaciona licenca - (obavljanje javnih fiksnih telekomunikacionih usluga)	25
Telekomunikaciona licenca - (obavljanje međunarodnog saobraćaja)	23
IPTV licenca	10
Licenca za mobilnu telefoniju	15
3G licenca	15
Internet mreža	10
Kupljeni softveri	5
Microsoft licenca	5

Slika 3, Vek trajanja nematerijalnih sredstava - Crnogorski Telekom AD

Analizirali smo i dve internacionalne telekomunikacione kompanije. U pitanju je T Mobile i Deutsche Telekom AG.

Deutsche Telekom AG je objavio da koristi proporcionalni metod amortizacije. Takođe, kompanija T Mobile je u svojim Napomenama uz finansijske izveštaje za 2013 godinu objavila da koristi proporcionalni metod amortizacije a procenjeni vek trajanja je:

(in millions)	Useful Lives	December 31, 2013	December 31, 2012
Buildings and equipment	Up to 40 years	\$ 1,862	\$ 1,819
Wireless communications systems	Up to 20 years	24,594	21,030
Leasehold improvements	Up to 12 years	971	965
Capitalized software	Up to 7 years	6,424	5,078
Construction in progress		1,147	1,659
Accumulated depreciation and amortization		(19,649)	(17,744)
Property and equipment, net		\$ 15,349	\$ 12,807

Slika 4, Vek trajanja i vrednost osnovnih sredstava - T Mobile

Naziv kompanije	T Mobile				
Veličina pravnog lica					
Delatnost	Kablovske komunikacije				
Značajne računovodstvene politike	Vrednovanje			Godine amortizovanja	Tip rač. politike
	Nematerijalna sredstva	Softveri Licence	Po nabavnoj ceni umanjenoj za akumuliranu amortizaciju	7	Proporcionalni metod amortizacije 14%
	Nekretnine postrojenja I oprema	Po nabavnoj ceni(ceni koštanja) umanjenoj za akumuliranu amortizaciju i nastalo obezvređenje		40 20	2.5% 5%
		Građevinski objekti			
		Mašine i oprema (tehnička oprema)			
		Motorna voz			
		Nameštaj, pribor i oprema			

Tabela 18, Računovodstvene politike osnovnih sredstava T Mobile

Kao što možemo primetiti, internacionalne telekomunikacione kompanije, u ovom slučaju kompanije iz okruženja i zapadne evrope, koriste isti metod amortizacije kao i naše kompanije.

Suprotno ostalim posmatranim preduzećima, kompanija Deutsche Telekom AG ima različit način obračuna veka trajanja nematerijalnih ulaganja, odnosno nematerijalnih sredstava. Ovde smo prvi put uočili da neka kompanija u svojim finansijskim izveštajima prezentuje nematerijalna sredstva koja imaju neograničen vek trajanja. Amortizacija se obračunava za nematerijalna ulaganja koja imaju ograničen vek trajanja, dok se za sredstva koja nemaju ograničen vek trajanja, amortizacija i ne obračunava. Kao što smo već naveli, za nematerijalno ulaganje se smatra da ima neograničeno dug vek upotrebe u privrednom subjektu ukoliko se na osnovu analize svih relevantnih faktora ne može predvideti završetak perioda u kojem se očekuje da ono za privredni subjekt stvara neto tokove gotovine.

T 057	
Mobile communications licenses	Years
FCC licenses	Indefinite
LTE licenses	11 to 26
UMTS licenses	7 to 18
GSM licenses	2 to 22

Slika 5, Procenjeni vek trajanja licenci - Deutsche Telekom AG

RAČUNOVODSTVENE POLITIKE I PROCENE GRAĐEVINSKIH KOMPANIJA

Posmatrajući Napomene uz finansijske izveštaje četiri kompanije iste veličine koje se bave izvođenjem različitih građevinskih radova došli smo do sledećih zaključaka:

- *Nematerijalna sredstva* - kako standar i nalaže (MRS 8), sve kompanije vrednuju nematerijalna sredstva po nabavnoj ceni umanjenoj za akumuliranu amortizaciju i nastalo obezvređenje. Na žalost sve kompanije, osim GP Napred, nisu objavili vek trajanja i način računanja amortizacije ovih sredstava. Građevinsko preduzeće je iskazalo da koristi proporcionalni metod amortizacije, i to licence koje imaju procenjeni vek trajanja od 5 godina, odnosno 20% stopu godišnje amortizacije.
- *Nekretnine, postrojenja i oprema* - Sve posmatrane kompanije vrednuju ovu vrstu osnovnih sredstava po nabavnoj ceni umanjenoj za akumuliranu amortizaciju i nastalo obezvređenje. Kompanija Energoprojekt (Visokogradnja i Niskogradnja) nisu prikazale svoje politike i procene posebnih računovodstvenih procena veka trajanja ovih osnovnih sredstava. Kako je navedeno, sve kompanije koriste proporcionalni metod amortizacije a to ćemo prikazati u sledećim tabelama:

Naziv kompanije	ENERGOPROJEKT NISKOGRADNJA AD				
Veličina pravnog lica	Veliko				
Delatnost	4291 - Izgradnja hidrotehničkih objekata				
Računovodstvene politike	Vrednovanje		Godine amortizacije	Tip rač. politike	
Nematerijalna sredstva		Po nabavnoj ceni umanjenoj za akumuliranu amortizaciju i nastalo obezvređenje			
		Softveri			
		Licence			
Nekretnine, postrojenja i oprema		Po nabavnoj ceni umanjenoj za akumuliranu amortizaciju i nastalo obezvređenje		Proporcionalni metod amortizacije	
		Građevinski objekti			
		Mašine i oprema			
		Motorna vozila			
		Nameštaj, pribor i oprema			

Tabela 19, Računovodstvene politike osnovnih sredstava Energoprojekt Niskogradnja AD

Naziv kompanije	ENERGOPROJEKT VISOKOGRADNJA AD				
Veličina pravnog lica	Veliko				
Delatnost	4120 - Izgradnja stambenih i nestambenih zgrada				
Značajne rač. Politike	Vrednovanje		Godine amortizacije		Tip rač. politike
	Nematerijalna sredstva		Po nabavnoj ceni umanjenoj za akumuliranu amortizaciju i nastalo obezvređenje		
		Softveri			
		Licence			
	Nekretnine postrojenja i oprema	Po nabavnoj ceni umanjenoj za akumuliranu amortizaciju i nastalo obezvređenje			Proporcionalni metod amortizacije
		Građevinski objekti			
		Mašine i oprema			
		Motorna vozila			
		Nameštaj, pribor i oprema			

Tabela 20, Računovodstvene politike osnovnih sredstava Energoprojekt visokogradnja AD

Naziv kompanije	GRAĐEVINSKO PREDUZEĆE NAPRED AD				
Veličina pravnog lica	Srednje				
Delatnost	4120 - Izgradnja stambenih i nestambenih zgrada				
Značajne rač. Politike	Vrednovanje		Godine amortizacije		Tip rač. politike
	Nematerijalna sredstva		Po nabavnoj ceni umanjenoj za akumuliranu amortizaciju i nastalo obezvređenje	5	Proporcionalni metod amortizacije 20%
		Softveri			
		Licence			
	Nekretnine postrojenja i oprema	Po nabavnoj ceni umanjenoj za akumuliranu amortizaciju i nastalo obezvređenje		7-70 4-20 2-14 5-10	Proporcionalni metod 1.43-15% 5-25% 7-50% 10-20%
		Građevinski objekti			
		Mašine i oprema			
		Motorna vozila			
		Nameštaj, pribor i oprema			

Tabela 21, Računovodstvene politike osnovnih sredstava GP Napred AD

Naziv kompanije	GRAĐEVINSKO PREDUZEĆE GEMAX DOO				
Veličina pravnog lica	Veliko				
Delatnost	4211 - Izgradnja puteva i autoputeva				
Značajne rač. Politike	Vrednovanje		Godine amortizacije		Tip rač. politike
	Nematerijalna sredstva		Po nabavnoj ceni umanjenoj za akumuliranu amortizaciju i nastalo obezvređenje		
		Softveri			
		Licence			
	Nekretnine postrojenja i oprema	Po nabavnoj ceni umanjenoj za akumuliranu amortizaciju i nastalo obezvređenje		33-40 6-33 6-33 5-10	Proporcionalni metod amortizacije 2.5-3% 3-15% 3-15% 10-20%
		Građevinski objekti			
		Mašine i oprema			
		Motorna vozila			
		Nameštaj, pribor i oprema			

Tabela 22, Računovodstvene politike osnovnih sredstava Gemax doo

- **Zalihe** - U slučaju građevinskih kompanija, najveći deo zaliha (vrednosno) odnosi se na sagrađene stanove koje ove kompanije poseduju, odnosno nekretnine namenjene prodaji. Sve kompanije koriste metod prosečne ponderisane cene vođenja zaliha. U sledećoj tabeli ćemo prikazati koji trend korišćenja obaračuna zaliha postoji kod građevinskih kompanija.

		Energoprojekt Niskogradnja	Energoprojekt Visokogradnja	Napred	Gemax
Zalihe	Vrednovanje	Po nabavnoj vrednosti ili ceni koštanja	Po nabavnoj vrednosti ili ceni koštanja	Po nabavnoj vrednosti ili ceni koštanja	Po nabavnoj vrednosti ili ceni koštanja
	Metoda obračuna	Metod prodsečnih ponderisanih cena	Metod prodsečnih ponderisanih cena	Metod prodsečnih ponderisanih cena	Metod prodsečnih ponderisanih cena

Tabela 23, Računovodstvene politike zaliha u građevinskim kompanijama

ZAKLJUČAK

Finansijski izveštaji služe kako bi pomoću njih mogli da se se pronađu svi relevantni podaci o finansijkom i prinosnom položaju preduzeća, što je i glavni cilj stejkholdera. Finansijski izveštaji moraju da budu kvalitetni, ispravni i tačni kako bi ispunili svoju osnovnu svrhu. Kako bi to bilo ostvareno, lice zaduženo za sastavljanje finansijskih izveštaja mora ispoštovati zakonsku, profesionalnu i internu regulativu.

Računovodstvene politike i računovodstvene procene u mogo čemu mogu da pomognu da podaci koje sadrže finansijski izveštaji budu relevantni. Uz pomoć njih, kao i uz pomoć ispravljanja grešaka iz prethodnih perioda, može se doći do kvalitetnijih finansijskih izveštaja. Kako Međunarodni računovodstveni standardi i Standardi finansijskog izveštavanja pružaju mogućnost izbora različitih metoda i procena, ovaj deo računovodstva je jako podložan malverzacijama i takozvanom „kreativnom računovodstvu“. Upravo iz tog razloga potrebno je posebno obratiti pažnju na primenu računovodstvenih politika i procena.

Posebno treba obratiti pažnju na poreske efekte promena računovodstvenih politika i procena. Kako profesorka Vičentijević zaključuje u svom članku: „Pojedine računovodstvene politike imaju svoj direktan i indirektan uticaj na poreske obaveze privrednog subjekta. U praksi za privredni subjekt najčešće prioritet u odnosu na kvalitet finansijskih izveštaja ima smanjenje poreskih obaveza. Zbog toga je, najčešće, za privredni subjekt činjenica „da li računovodstvena politika može i koliko da utiče na smanjenje ili povećanje obaveza“ primarni kriterijum za izbor računovodstvene politike. Te činjenice treba da budu svesni i korisnici finansijskih izveštaja“.²³

Izbor jedne, a ne neke druge metode ili politike može imati značajan uticaj na krajnji ishod, odnosno verodostojnost finansijskih izveštaja, jer se preko računovodstvenih politika može uticati na vrednost određenih pozicija u bilansu. Kao što smo ranije govorili, taj uticaj može imati više implikacija, kako smanjenje rezultata ili namerno

²³ Prof.dr. Vičentijević K. – *Računovodstvene politike kao bitan preduslov kvalitetnog finansijskog izveštavanja* – 2013. Sinergija 2013. XII naučni skup, Zbornik radova 358-363.

precenjivanje istog, tako i podcenjivanje ili precenjivanje imovine (aktive) i obaveza i kapitala (pasive) preduzeća. Naravno, ove računovodstvene politike se moraju dovesti u pitanje od strane nekog organa, a to je Revizor, koji mora uvek sa profesionalnim skepticizmom da pristupi problemu, kako računovodstvenih politika, tako i računovodstvenih procena. Eksterni revizor mora da ispita razloge i ciljeve promene računovodstvene politike i proveri da li su izvršene potrebne korekcije i obelodanjivanja koja su obavezna u skladu sa Međunarodnim računovodstvenim standardima.

Sa druge strane, računovodstvene procene takođe imaju veliki uticaj na verodostojnost finansijskih izveštaja. Pozicije kao što su zalihe (procena zastarelosti zaliha), sredstva i obavezze (procena fer vrednosti), osnovna sredstva (procenjeni vek trajanja, očekivani učinak, preostali vek trajanja), iznos rezervisanja i slično moraju biti procenjene, jer se njihov stvarni iznos ne može utvrditi. Na njih utiču različiti kako interni, na primer iskustvo iz prethodnih procena, tako i eksterni faktori, na primer tržišna vrednost sličnog objekta koji se procenjuje. Sam postupak procenjivanja je jedna svojevrsna aproksimacija gde se javlja faktor subjektivizma procenjivača. Upravo zbog ovoga je računovodstveno procenjivanje podložno različitim malverzacijama od strane lica koje sastavlja finansijske izveštaje. Kao i promena računovodstvenih politika, tako i računovodstvene procene mogu da utiču u oba smera na finansijski rezultat, kao i na različite bilansne pozicije. Upravo zbog toga su i računovodstvene procene i promene računovodstvenih procena predmet istraživanja eksterne revizije. Revizor testiranjem različitih pozicija dolazi u dodir sa različitim procenama, i sa dozom profesionalnog skepticizma mora pristupiti računovodstvenim procenama.

Kako smo u istraživačkom radu mogli da zaključimo finansijski izveštaji, odnosno Napomene uz finansijske izveštaje preduzeća koja smo posmatrali, mogu nam pokazati da se na Napomene u Srbiji ne obraća posebna ili dovoljna pažnja. U mnogim posmatanim kompanijama Napomene nisu sadržale bitne podatke kao što su tip izabrane računovodstvene politike ili koji je procenjeni vek trajanja osnovnih sredstava, što je svakako bitan podatak za sve korisnike finansijskih izveštaja. Sa druge strane imali smo priliku da vidimo da internacionalne kompanije imaju veći kvalitet finansijskih izveštaja od naših kompanija, ali da ni oni nisu uvek savršeni. Pitanje koje se postavlja

je zašto ista revizorska kuća koja radi reviziju u Srbiji i u zapadnoj Evropi nema iste standarde i ne zahteva od svojih klijenata jedan unificirani finansijski izveštaj koji će biti pravilo kojim će se voditi, i zašto se našim kompanijama dozvoljava da bitne stvari koje moraju sadržati finansijski izveštaji, posebno Napomene, nisu u saglasnosti sa međunarodnim računovodstvenim standardima ali i željom da se što tačniji podaci prezentuju potencijalnim korisnicima.

Što se tiče nematerijalnih sredstava, sve kompanije primenjuju MRS 8 kada se govori o vrednovanju. Nekretnine, postrojenja i oprema su specifične za svaku granu privrede pa tako i ovde imaju svoje specifičnosti koje pokazuju kako strukturom sredstava tako i njivoim procenjenim vekom trajanja. Naravno, postoje i neki podaci koji prate svoj trend nezavisno od grane koju posmatramo, a to je da je procenjen vek trajanja nameštaja, pribora i opreme zajednički skoro svim kompanijama (5-10 godina), da najveći procenjeni vek trajanja imaju Građevinski objekti, s tim što postoje ekstremi koji kažu da neki građevinski objekti mogu imati procenjeni vek trajanja od 5 (Bambi AD) ili 7 (GP Napred ad) godina. Kao što smo napomenuli u radu, postoji odstupanje pri procenjivanju građevinskih objekata kod nas i u internacionalnim kompanijama koje smo posmatrali. Kod nas procenjeni vek trajanja građevinskih objekata može biti i do 120 godina, dok je u posmatranim internacionalnim kompanijama taj procenjeni vek trajanja maksimalno 50 godina.

Zalihe se obračunavaju po metodi prosečnih ponderisanih cena u većini posmatranih preduzeća. Jedino odstupanje imamo kod nekih proizvodnih preduzeća Soko Štark Doo i Jaffa Doo koji koriste FIFO metod obračuna zaliha. Ovaj podatak je i logičan jer proizvodne kompanije imaju specifičnu potrošnju materijala i njihov pristup trošenja zaliha može imati opravdanje u odabiru bilo koje od dve pomenute metode, posebno jer se bave proizvodnjom hrane. S druge strane telekomunikacione kompanije i građevinske kompanije pri izboru metode obračuna zaliha se češće opredeljuju za metod prosečnih ponderisanih cena zbog same specifičnosti svojih zaliha.

Posmatrajući Napomene uz finansijske izveštaje domaćih kompanija u poslednje tri godine (2011, 2012, 2013), možemo primetiti da kompanije nisu menjale svoje

računovodstvene politke vođenja zaliha materijala i gotovih proizvoda. Ovo je pozitivan pokazatelj jer to znači da kompanije nisu pokušavale nikakve malverzacije promenama računovodstvenih politika u posmatranom periodu. S druge strane ovo ne mora da znači da je pozitivan pokazatelj ako se pokaže da su računovodstvene politike ili procene mogle biti promenjene da bi finansijski izveštaji bili tačniji, što je na reviziji da otkrije. Obzirom da nema primedbi na računovodstvene procene, politike i greške, možemo reći da je prva konstatacija u skladu sa zakonom i pravilima finansijskog izveštavanja.

Kao što se može zaključiti iz svega navedenog i teorijski obrađenog u ovom radu, izbor, primena i promena računovodstvenih politika, računovodstvenih procena i ispravka materijalno značajnih grešaka iz prethodnog perioda ***može u znatnoj meri uticati na razumljivost, relevantnost i pouzdanost finansijskih izveštaja***. Potrebno je da eksterna nezavisna revizija dobro ispita sve promene koje su nastale oko računovodstvenih procena, politika i grešaka i da utvrdi da li su sve ispravke i promene obelodanjene u skladu sa zakonom.

LITERATURA

KNJIGE

1. Knežević G., (2009), *Analiza finansijskih izveštaja*, Univerzitet Singidunum, Beograd
2. Đokić B., Pavić Ž., (2012), *Istraživački metodi u poslovnim sistemima*, Univerzitet Singidunum, Beograd
3. Jobber D. , Fahy J. (2006), *Osnovi marketinga*, Data status, Beograd
4. Miljević M., (2007), *Metodologija naučnog rada*, Filozofski fakultet, Univerzitet u Istočnom Sarajevu, Pale
5. Philip Kotler (2007), *Upravljanje marketingom*, XII izdanje, Zagrebačka škola ekonomije i menadžmenta, Zagreb
6. Petrović Z., (2009), *Računovodstvena regulativa*, Univerzitet Singidunum, Beograd
7. Petrović Z., (2008), *Upravljačko računovodstvo*, Univerzitet Singidunum, Beograd
8. Petrović Z., (2009), *Računovodstvo*, Univerzitet Singidunum, Beograd
9. Stanišić M., (2009), *Metodologija revizije*, Univerzitet Singidunum, Beograd
10. Škarić-Jovanović K. (2007), *Finansijsko računovodstvo*, Ekonomski fakultet, Beograd
11. Alfred Blayek, Albrecht Deyhle, Klaus Eiselmayer (2011) *Controlling system*, MBC Edukacija, Beograd
12. Petrović Z., (2011), *Finansijsko izveštavanje*, Univerzitet Singidunum, Beograd
13. Ranković M J. (1996), *Specijalni bilansi*, Ekonomski fakultet, Beograd
14. Škarić-Jovanović K., Spasić D. (2012), *Specijalni bilansi*, Ekonomski fakultet, Beograd
15. Jagdish Kothari, Elisabetta Barone (2012), *Finansijsko računovodstvo*, Data status, Beograd
16. ACCA, (2014), *Paper F7 - Financial reporting (FR)*, Kaplan Publishing UK
17. ACCA, (2014), *Paper F7 - Audit and Assurance*, Kaplan Publishing UK

ČASOPISI I ZBORNICI RADOVA

1. Gajić, L., & Medved, I. (2009). *Računovodstvene politike i amortizacija stalne imovine*. Traktori i pogonske mašine, 14(4)
2. Prof.dr. Vićentijević K. – *Računovodstvene politike kao bitan preduslov kvalitetnog finansijskog izveštavanja* – 2013. Sinergija 2013. XII naučni skup, Zbornik radova 358-363
3. Prof. dr. Mladen Habek, *Odgovornost uprave za donošenje i inoviranje računovodstvenih politika*, referat sa savetovanja, Zagreb, 1999. Godine
4. Savičević S., (2007), *Računovodstvene politike i njihov uticaj na finansijski položaj i uspešnost*, Revizor, br 40
5. Škarić - Jovanović K. (2002), *Finansijski izveštaji u skladu sa MRS*, Revizor, br. 17, Beograd
6. Stojanović R. (2006), *MRS 8 računovodstvene politike, promene računovodstvenih procena i greške*, Računovodstvo, br. 5-6, Beograd
7. Matijević Z. (2014), *Upravljanje zalihama u maloprodajnim objektima i centralnom magacinu kupca*, Market network, Beograd

INTERNET IZVORI

<http://www.mojknjigovodja.rs/apr-registar-finansijski-izvestaji-i-bonitet>

<http://www.mfin.gov.rs/UserFiles/File/MRS/Medunarodni%20racunovodstveni%20standard%20-%20Zalihe.pdf>

<http://www.kombeg.org.rs/Komora/udruzenja/UdruzenjeFinansijskihOrganizacija.aspx?veza=1717>

<http://investor.t-mobile.com/GenPage.aspx?IID=4091145&GKP=1073748984>

<http://www.apr.gov.rs/>

<http://www.ulkerbiskuvi.com.tr/en-US/investor-relations/financial-reports-and-footnotes>

<http://www.annualreport.telekom.com/site0413/en/start.php>

<http://www.profitiraj.hr/racunovodstvo-i-porezi/kako-obracunati-zalihe-materijala-mrs-2-i-hsfi-10/>